

Asia: VN/8871/2019

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Taustatiedot

Onko vastaaja

järjestö

Vastaajatahon virallinen nimi

Lastensuojelun Keskusliitto

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi ja mahdolliset yhteystiedot

Lapsi- ja perhepolitiikan erityisasiantuntija Sonja Falk, p. 040 149 0050/050 530 4137, sonja.falk@lskl.fi

Viranomaisille: Lausuntovastauksen käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä

Lastensuojelun Keskusliiton hallitus 22.9.2020

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

Lakiesitys antaa mahdollisuuden väestön terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiselle ja palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden turvaamiselle, mikäli sitä täydennetään ja korjataan lausunnossa yksilöidyillä tavoilla. Lakiluonnoksen vahvuuksina näemme 1) sote-palvelujen järjestämisvastuun siirtämisen väestöpohjaltaan suuremmille organisaatioille, 2) sote-palvelujen laadun ja kehittämisen varmistamisen kansallisella ohjauksella sekä 3) uudistuksen mittaluokan rajaamisen sote-uudistukseksi, jolloin sen toteutuminen on varmempaa.

Lakiluonnoksen keskeisimpänä heikkoutena näemme, että uudistus on sisällöltään pitkälti rakenteellinen ja hallinnollinen. Hallinnollisen rakenneuudistuksen lisäksi tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan: 1) perustason palvelujen vahvistamista, 2) sujuvia palveluketjuja, 3) palvelutuotannon vaikuttavuuden lisäämistä ja arviointia, 4) paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden palvelukokonaisuuksien yksilöllistä yhteensovittamista, 5) ihmisten ja heidän lähiyhteisöjensä voimavarojen vahvistamista sekä 6) järjestöjen toimintaedellytysten vahvistamista. Näiden näkökulmien vahvistaminen uudistuksen jatkovalmistelussa on keskeistä. Palveluiden yhdenvertaiseen saatavuuteen vaikuttaa keskeisellä tavalla myös sote-maakuntien rahoitus. Rahoituksen tasaukseen suunniteltu rajoitin sekä suhteellisen pitkä seitsemän vuoden siirtymäkausi eivät tue tavoitetta palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta.

Lapsenoikeuksien toteutumisen kannalta sote-uudistuksessa tärkeimmät tavoitteet ovat: 1) haavoittuvassa asemassa olevien lasten moniammatillisen tuen laadun ja saatavuuden turvaaminen, 2) lastensuojelun sekä lapsi- ja nuorisopsykiatrian resurssien turvaaminen, 3) ennaltaehkäisevien, voimavaroja vahvistavien palvelujen vahvistaminen, sekä 4) lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen. Nämä tavoitteet eivät suoranaisesti näy lakiluonnoksessa. Lakiluonnoksen vaikutusarviossa on lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kohdalla toistuvasti mainittu, että sote-maakunnalla olisi mahdollisuus vahvistaa ja kehittää niitä, mutta velvoittava lainsäädäntö puuttuu. Näin mainitaan esimerkiksi perhekeskusten kehittämistyön jatkamisesta sekä lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kokoamisesta (Pääasialliset vaikutukset s. 106-107).

Lähipalveluperiaatteen toteutuminen on varmistettava lasten ja nuorten sosiaali- ja terveyspalveluissa. Toivomme uudistuksen jatkovalmistelussa velvoittavuuden vahvistamista lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisen sekä lapsinäkökulman vahvistamisen osalta palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden turvaamiseksi. Mikäli sote-maakunnassa suunnitellaan lasten ja nuorten palvelujen keskittämistä, tulee aina tehdä laaja-alainen lapsivaikutusten arviointi keskittämisen lasten ja nuorten oikeuksien toteutumiselle tuomista hyödyistä ja haitoista. Uudistuksessa on varmistettava, että kuntien järjestämisvastuulle jäävät lasten ja nuorten palvelut eivät vaarannu. Keskeistä on turvata riittävät resurssit sekä kuntien että maakuntien toimintaan lasten ja perheiden palveluiden osalta sekä varmistaa, että lasten ja perheiden palveluihin suunnatut resurssit myös käytetään kyseisiin palveluihin.

2. Voidaanko esityksellä kehittää pelastustoimen palvelujen saatavuutta, yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti? Varmistaako esitys pelastustoimen pelastustoiminnan ja sosiaali- ja terveystoimen ensihoitopalvelujen synergiahyödyt? Jos ei, miten ehdotusta tulisi kehittää?

-

3. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Lakiluonnos vahvistaa suoraa edustuksellista demokratiaa tuomalla uuden demokraattisesti valitun toimielimen ja siitä johdetut luottamustoimielimet sote-palvelujen päätöksentekoon. Lakiluonnos ei kuitenkaan vahvista riittävästi lasten ja nuorten osallisuutta. YK:n lapsen oikeuksien sopimus muodostaa perustan lasten ja nuorten osallisuus-oikeuksien turvaamiselle. Sopimuksen mukainen lapsen oikeus tulla kuulluksi edellyttää, että kaikkien lasten on saatava ilmaista näkemyksensä heitä

koskevista asioissa. Näkemykset on otettava huomioon lapsen kehittyvien valmiuksien mukaisesti (12 artikla). Lasten ja nuorten osallisuudessa kyse on sekä osallisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista palveluiden käyttäjänä että maakunnan asukkaana. Lapsen oikeuksien sopimus koskee sekä yksittäisen lapsen että lapsiryhmien oikeutta ilmaista näkemyksiään. 1) Lapsella ja nuorella on oikeus tulla kuulluksi ja vaikuttaa omiin palveluihinsa. 2) Lapsilla ja nuorilla on maakunnan asukkaina oikeus osallistua ja vaikuttaa maakunnan toimintaan. Menettelyjen, joissa lapsia kuullaan, on oltava avoimia kaikille lapsille. Erityisen tärkeää on turvata vähemmistöryhmien tai muita haavoittuvammassa asemassa olevien lasten asema. Tärkeitä vaikuttamistyön keinoja ovat muun muassa maakunnan nuorisovaltuustot. Myös maakunnalliset Lasten Parlamenttien hallitukset olisivat tärkeitä osallistumisen ja vaikuttamistyön foorumeita alakouluikäisille lapsille.

Kaikkien lasten ja nuorten mielipiteiden ja näkemysten selvittäminen ja huomioiminen on tärkeää riippumatta siitä, missä määrin lapset itse voivat/haluavat olla mukana varsinaisessa vaikuttamisryhmän työskentelyssä. Lapsille on annettava riittävästi tietoa ymmärrettävällä tavalla heille kuuluvista palveluista ja heidän oikeuksistaan niissä. Lapsilla on oltava olla mahdollisuus osallistua näiden palvelujen suunnitteluun esittämällä näkemyksiään ja kertomalla kokemuksistaan. Nuorten osallisuuden ja kuulluksi tulemisen osalta on enemmän kiinnitettävä huomiota siihen, että nuorisovaltuuston lisäksi myös muissa nuorten kannalta keskeisissä edustuksellisissa elimissä (esim. sote-maakunnan vammaisneuvostossa vammaisten nuorten osallistuminen) turvataan ja vahvistetaan nuorten osallistumista toimintaan ja mahdollisuutta vaikuttaa.

Kysymyksiä sote-maakuntalaista

4. Muodostaako sote-maakuntalaki tarkoituksenmukaisen yleislain tulevien sote-maakuntien hallinnon ja talouden järjestämiselle?

kyllä

5. Sote-maakuntalain 6 §:ssä säädetään maakunnan mahdollisuudesta alueellaan ottaa hoitaakseen sen lakisääteisiä tehtäviä tukevia tehtäviä sekä harjoittaa vähäriskistä liiketoimintaa, joka tukee sen lakisääteisten tehtävien toteuttamista. Tukeeko ehdotettu sääntely maakunnan itsehallinnon toteuttamista?

kyllä

6. Sote-maakuntalain 5 luvussa säädetään sote-maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksista. Ovatko osallistumisoikeudet turvattu esityksessä riittävällä tavalla?

ei pääosin [Lakiluonnos ei vahvista riittävästi lasten ja nuorten osallisuutta. YK:n lapsen oikeuksien sopimus muodostaa perustan lasten ja nuorten osallisuus- ja oikeuksien turvaamiselle. Sopimuksen mukainen lapsen oikeus tulla kuulluksi edellyttää, että kaikkien lasten on saatava ilmaista näkemyksensä heitä koskevista asioissa. Näkemykset on otettava huomioon lapsen kehittyvien valmiuksien mukaisesti (12 artikla). Lasten ja nuorten osallisuudessa kyse on sekä osallisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista palveluiden käyttäjänä että maakunnan asukkaana. Lapsen oikeuksien sopimus koskee sekä yksittäisen lapsen että lapsiryhmien oikeutta ilmaista näkemyksiään. 1) Lapsella ja nuorella on oikeus tulla kuulluksi ja vaikuttaa omiin palveluihinsa. 2) Lapsilla ja nuorilla on maakunnan asukkaina oikeus osallistua ja vaikuttaa maakunnan toimintaan. Menettelyjen, joissa lapsia kuullaan, on oltava avoimia kaikille lapsille. Erityisen tärkeää on turvata vähemmistöryhmien tai muita haavoittuvammassa asemassa olevien lasten asema. Miten turvataan lasten ja nuorten

osallisuus sote-maakunnan rakenteissa? Lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa maakunnan toiminnassa. Tärkeitä vaikuttamistyön keinoja ovat muun muassa maakunnan nuorisovaltuustot. Myös maakunnalliset Lasten Parlamenttien hallitukset olisivat tärkeitä osallistumisen ja vaikuttamistyön foorumeita alakouluikäisille lapsille. Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamistyön turvaamisessa maakunnassa tulee ottaa huomioon:

- Tehokas yhteistyö maakunnan hallinnon kanssa vahvistaa nuorten vaikuttamistyötä.
- Keskeistä on huolehtia siitä, että nuorisovaltuusto ja Lasten Parlamentin hallitus ovat tietoisia käsittelyyn tulevista lapsia ja nuoria koskevista asioista ja niiden aikatauluista.
- Kaikkien lasten ja nuorten mielipiteiden ja näkemysten selvittäminen ja huomioiminen on tärkeää riippumatta siitä, missä määrin lapset itse voivat/haluavat olla mukana varsinaisessa vaikuttamisryhmän työskentelyssä.
- Toiminnalle tulee suunnata riittävästi resursseja ja sen organisoitumista ja työskentelyä tulee tukea. Toiminnan jatkuvuus ja pitkäjänteisyys tulee turvata. Toiminnan koordinaatiossa ja tukemisessa innostuneilla ja sitoutuneilla viranomais- ja ammattilaistahoilla on suuri merkitys.
- Vaikuttamisryhmissä tulisi olla laaja ja monipuolinen edustus eri lapsiryhmistä sekä tietoa ja ymmärrystä erilaisessa elämäntilanteessa olevien lasten asioista.
- Lapsilla ja nuorilla tulisi olla mahdollisuus toimia ja vaikuttaa myös muutoin kuin pelkästään nuorille suunnatussa toiminnassa. Esim. maakunnan vammaisneuvostoissa tulisi nousta esiin myös lasten ja nuorten asiat ja lapsilla ja nuorilla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa niiden käsittelyyn ja päätöksiin.

Lapsilla ja nuorilla tulee olla osallistumisen mahdollisuuksia myös maakunnan asukkaina

- Lapset ja nuoret tarvitsevat riittävästi tietoa lapsiin ja nuoriin liittyvistä asioista, jotta voivat muodostaa oman näkemyksensä niistä.
- Maakunnan tulee huolehtia lasten ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamistoiminnan hyvien käytännöiden levittämisestä. Niistä tiedottaminen ja niiden hyödyntäminen on tärkeää. Tässäkin asiassa yhteistyö eri maakuntien välillä sekä maakunnan ja kuntien välillä on olennaista.
- Tarvitaan erilaisia matalan kynnyksen osallistumismuotoja, jotta kaikilla lapsilla ja nuorilla olisi mahdollisuuksia osallistua.
- Lastensuojelun kokemusasiantuntijaryhmien tukeminen on jatkossakin tärkeää. Jälkihuollossa tarvitaan nuorten maakunnallisia asiakasraateja.
- Tarvitaan monipuolisesti eri lapsiryhmien vaikuttamistyön tukemista ja uusien vaikuttajaryhmien kehittämistä.

Lasten ja nuorten osallisuus sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa

- Helposti lähestyttävät lähipalvelut ovat lasten ja nuorten osallistumisen mahdollisuuksien kannalta merkittäviä.
- Lapsille annettava riittävästi tietoa ymmärrettävällä tavalla heille kuuluvista palveluista ja heidän oikeuksistaan niissä.
- Lapsilla on oltava mahdollisuus osallistua näiden palvelujen suunnitteluun esittämällä näkemyksiään ja kertomalla kokemuksistaan.
- Lasten ja nuorten vaikuttamisryhmien (esim. lastensuojelussa kokemusasiantuntijaryhmät) kokemuksen ja tiedon hyväksikäyttö palveluiden kehittämisessä.

Nuorten osallisuuden ja kuulluksi tulemisen osalta, tulisi enemmän kiinnittää huomiota siihen, että nuorisovaltuuston lisäksi myös muissa nuorten kannalta keskeisissä edustuksellisissa elimissä (esim. sote-maakunnan vammaisneuvostossa vammaisten nuorten osallistuminen) turvataan ja vahvistetaan nuorten osallistumista toimintaan ja mahdollisuutta vaikuttaa (esim. sote-maakunnan vammaisneuvostossa vammaisten nuorten osallistuminen). Nuorisovaltuustojen toimintaa tulisi kehittää siten, että toiminta olisi kaikille nuorille houkuttelevampaa ja helpommin lähestyttävää ja eri nuorten ryhmät pääsisivät yhdenvertaisesti vaikuttamaan nuorisovaltuustojen kautta. Tässä työssä Nuorisovaltuustojen Liitto (NUVA) on viime aikoina ollut aktiivinen ja tätä NUVAn työtä tulee edelleen jatkaa ja tukea. Lasten Parlaamenteilla on tärkeä asema useissa kunnissa. Tätä toimintaa tulee kehittää myös sote-maakuntatasolla ja huolehtia toiminnan kehittämisestä ja vakiinnuttamisesta sitä tukevien rakenteiden avulla. Toiminnalle on myös varattava riittävät resurssit. Tulee myös hyödyntää nykyisiä hyviä käytäntöjä lasten ja nuorten kuulemisessa sekä luoda sote-maakuntaan sopivia käytänteitä kaikkien lasten ja nuorten osallisuuteen ja vaikuttamiseen.]

7. Sote-maakuntalain 8 luvussa säädetään sote-maakuntien yhteistoiminnasta. Onko siitä esitetty säädettäväksi sote-maakuntien toiminnan ja yhteistyön näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

kyllä pääosin

8. Sote-maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti sote-maakuntalakiin ja sote-maakuntien rahoituslakiin. Ohjaavatko sote-maakuntien rahoitusmalli ja sote-maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi sote-maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

ei kantaa

9. Sote-maakuntalain 3 luvussa säädetään muun ohella sote-maakunnan lainanottovaltuudesta sekä investointien ohjauksesta koko julkisen talouden tasapainon huomioon ottavalla tavalla. Sote-maakunnille siirtyvien toimitilojen hallinnoinnista ei esitetä erikseen säädettäväksi. Turvaako ehdotettu investointien rahoitus- ja ohjausmalli tarpeellisten investointien toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla? Vastauksessa voi ottaa kantaa toimitilojen hallinnoinnin järjestämiseen paikallisella, alueellisella tai valtakunnallisella tasolla.

ei kantaa

10. Maakuntalain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

11. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntalaista.

-

Kysymyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista

12. Muodostaako sote-järjestämislaki tarkoituksenmukaisen yleislain julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle?

kyllä pääosin [Luonnos sote-järjestämislaiksi antaa mahdollisuuden väestön terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiselle ja palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden turvaamiselle, mikäli sitä täydennetään ja korjataan lausunnossa yksilöidyillä tavoilla. Lakiluonnoksen vahvuuksina näemme 1) sote-palvelujen järjestämisvastuun siirtämisen väestöpohjaltaan suuremmille organisaatioille, 2) sote-palvelujen laadun ja kehittämisen varmistamisen kansallisella ohjeuksella sekä 3) uudistuksen mittaluokan rajaamisen sote-uudistukseksi, jolloin sen toteutuminen on varmempaa. Lakiluonnoksen keskeisimpänä heikkoutena näemme, että uudistus on sisällöltään pitkälti rakenteellinen ja hallinnollinen. Hallinnollisen rakenneuudistuksen lisäksi tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan: 1) perustason palvelujen vahvistamista, 2) sujuvia palveluketjuja, 3) palvelutuotannon vaikuttavuuden lisäämistä ja arviointia, 4) paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden palvelukokonaisuuksien yksilöllistä yhteensovittamista, 5) ihmisten ja heidän lähiyhteisöjensä voimavarojen vahvistamista sekä 6) järjestöjen toimintaedellytysten vahvistamista. Näiden näkökulmien vahvistaminen uudistuksen jatkovalmistelussa on keskeistä. Lapsenoikeuksien toteutumisen kannalta sote-järjestämislaissa on kiinnitettävä huomio erityisesti seuraaviin asioihin: 1) haavoittuvassa asemassa olevien lasten moniammatillisen tuen laadun ja saatavuuden turvaaminen, 2) lastensuojelun sekä lapsi- ja nuorisopsykiatrian resurssien turvaaminen, 3)

ennaltaehkäisevien, voimavaroja vahvistavien palvelujen vahvistaminen, sekä 4) lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen. Nämä tavoitteet eivät suoranaisesti näy lakiluonnoksessa. Lakiluonnoksen vaikutusarviossa on lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kohdalla toistuvasti mainittu, että sote-maakunnalla olisi mahdollisuus vahvistaa ja kehittää niitä, mutta velvoittava lainsäädäntö puuttuu. Näin mainitaan esimerkiksi perhekeskusten kehittämistyön jatkamisesta sekä lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kokoamisesta (Pääasialliset vaikutukset s. 106-107). Perhekeskustoiminnan kehittäminen ja valtakunnallistaminen ovat keskeisiä toimia lasten, nuorten ja perheiden palvelujen yhteensovittamiseksi. On hyvä huomata, että lasten palvelut jakautuvat uudistuksen jälkeen kahden eri organisaation vastuulle: sote-maakunnan ja kunnan. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen ja moniammatillisen tuen yhteensovittaminen vaatii pysyvät rakenteet, jota perhekeskustoiminta voi tarjota osana tulevaisuuden sote-keskuksia. Järjestämislaissa on turvattava myös lähipalveluperiaatteen toteutuminen lasten ja nuorten sosiaali- ja terveyspalveluissa. Toivomme uudistuksen jatkovalmistelussa velvoittavuuden vahvistamista lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisen sekä lapsinäkökulman vahvistamisen osalta palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden turvaamiseksi. Mikäli sote-maakunnassa suunnitellaan lasten ja nuorten palvelujen keskittämistä, tulee aina tehdä laaja-alainen lapsivaikutusten arviointi keskittämisen lasten ja nuorten oikeuksien toteutumiseksi tuomista hyödyistä ja haitoista. Uudistuksessa on varmistettava, että kuntien järjestämisvastuulle jäävät lasten ja nuorten palvelut eivät vaarannu. Keskeistä on turvata riittävät resurssit sekä kuntien että maakuntien toimintaan lasten ja perheiden palveluiden osalta sekä varmistaa, että lasten ja perheiden palveluihin suunnatut resurssit myös käytetään kyseisiin palveluihin.]

13. Turvaavatko sote-järjestämislain säännökset sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden?

ei pääosin [Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun siirtymisen kuntaa isommalle alueelle maakuntiin, mahdollistaa palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden vahvistamisen koko maassa. Kannatamme myös tavoitetta vahvistaa maakuntien omaa palvelutuotantoa kansalaisten oikeuksien turvaamiseksi, vaikka pidämme uudistukselle tältä osin asetettuja tavoitteita osin epärealistisina. Lastensuojelun palvelujen osalta on välttämätöntä täsmentää, mitä oman palvelutuotannon riittävällä määrällä tarkoitetaan. Erityisesti lastensuojelun sijaishuollon palveluista huomattava osa on yksityisen tuottamaa. Lapsen edun näkökulmasta on perusteltua, että lasten ja perheiden moninainen palvelutarpeisiin voidaan vastata yksityisten tai järjestöjen tuottamilla palveluilla myös jatkossa. Palveluiden yhteensovittaminen on keskeinen tavoite sote-uudistuksessa ja hallinnon integraatio antaa tähän mahdollisuuden. Palvelujen integraatio ei kuitenkaan välttämättä seuraa hallinnon integraatiosta, ellei sitä edistetä riittävästi. Palvelujen yhteensovittaminen on erityisen tärkeää lasten, nuorten ja perheiden palveluissa sekä paljon palveluja tarvitsevien kansalaisten palveluissa. Lakiluonnoksessa ei riittävällä tavalla turvata palvelujen yhteensovittamista, mikä on tarpeen korjata lain jatkovalmistelussa. Sote-järjestämislaissa ja sen säännöskohtaisissa perusteluissa viitataan kyllä muun muassa sosiaalihuoltolain mukaiseen omatyöntekijään sekä lastensuojelulain mukaiseen lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään. Omatyöntekijä tai lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ovat tärkeitä tahoja palveluiden koordinoinnissa asiakkaalle eheäksi kokonaisuudeksi. Työntekijätasolla ei kuitenkaan voida ratkaista sellaisia rakenteellisia ongelmia, jotka liittyvät esimerkiksi eri sektoreiden toimintalogiikkaan. Moniammatillisten perhekeskusten sekä OT-keskusten sisällyttäminen velvoittavina sote-järjestämislakiin onkin välttämätöntä. Lapsi- ja nuorisopsykiatrian palvelujen saatavuuden turvaaminen perustasolta aina erikoissairaanhoidon saakka on myös välttämätöntä, jotta lastensuojelun kuormitusta voidaan vähentää ja tarjota lapsille ja nuorille heidän tarpeisiinsa vastaavia palveluita. Velvoite järjestää lastensuojelua on ehdoton, kun taas terveydenhuollon

palveluiden tarjoamiseen ei liity samankaltaista velvoittavuutta. Näin ollen muiden palveluiden puutteet ovat jo pitkään kasautuneet lastensuojeluun. (Kuntaliiton lastensuojelukysely 2018) Korostamme asiakkaiden oikeutta saada palveluja omalla kielellään (5 §). Erityisen tärkeää tämä oikeus on lapsen ja nuoren kohdalla, mutta esimerkiksi viittomakielisten lasten oikeus saada tulkkauspalveluita terveydenhuollossa ei ole toteutunut riittävästi. Viittomakieliselle lapselle on turvattu hänen tarvitsemansa tulkkauspalvelut sosiaali- ja terveydenhuollossa. LSKL korostaa tässä yhteydessä myös tuetun päätöksenteon merkitystä. Jotta kehitysvammaisen lapsi voi käyttää omaa itsemääräämisoikeuttaan, hänellä on oikeus saada tukea päätösten tekemiseen. Valtion mahdollisuutta ohjata sote-maakuntien vastuulle kuuluvaa sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea ehdotetaan vahvistettavaksi. Tämä on perusteltua, jotta lapsi- ja perhepalveluiden yhdenvertaisuudesta kansallisella tasolla voitaisiin entistä paremmin varmistua. Valtakunnallisen ohjauksen vahvistaminen voidaan nähdä perusteltuna myös kansalaisten perusoikeuksien toteutumisen turvaamisen sekä toiminnan vaikuttavuuden lisäämisen kannalta. Palveluiden yhdenvertaiseen saatavuuteen vaikuttaa keskeisellä tavalla myös sote-maakuntien rahoitus. Rahoituksen tasaukseen suunniteltu rajoitin sekä suhteellisen pitkän seitsemän vuoden siirtymäkausi eivät tue tavoitetta palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta.]

14. Varmistaako laissa esitetty tehtävien määrittely kunnan ja maakunnan osalta väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutumisen? ”

ei pääosin [Sote-maakunta mahdollistaa palvelujen integraation sekä kannustaa panostamaan vaikuttaviin hyvinvointia ja terveyttä edistäviin palveluihin palvelujen järjestämisen ollessa samassa organisaatiossa. Velvoittavuutta tai kannustavuutta on kuitenkin vahvistettava lain jatkovalmistelussa. Keskeistä on myös tarkemmin säädellä kuntien ja sote-maakuntien välinen tehtävänjako esimerkiksi hyvinvointia ja terveyttä edistävien järjestöjen toiminnan rahoittamisessa. Lainsäädännössä edelleen määritellään hyvinvoinnin vahvistaminen kuntien tehtäväksi. On vaarana, että järjestöjen rahoitus heikkenee merkittävästi joissakin sote-maakunnissa, mikäli sekä kunnat että sote-maakunta katsovat, että tehtävä kuuluu toiselle osapuolelle. Sote-maakuntauudistukselle asetetut tavoitteet eivät voi toteutua, mikäli järjestöjen toimintaedellytykset heikkenevät. Lain jatkovalmistelussa on tärkeää varmistaa, että kuntien ja maakuntien yhteistyö ja tehtävänjako on hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä tarkasti määritelty, ettei se jää molemmissa organisaatioissa sivurooliin. On vaarana, ettei kunnille jää resursseja eikä kannustinta vahvistaa hyvinvointia ja terveyttä, kun korjaavat toimenpiteet ovat jatkossa sote-maakunnan vastuulla. Uudistuksessa on varmistettava, että kuntien järjestämisvastuulle jäävät lasten ja nuorten palvelut eivät vaarannu.]

15. Turvaako 8 §:n sääntely sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisen riittävällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla?

kyllä pääosin [Järjestämislain 8 §:n mukaan sote-maakunnalla on oltava järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palvelutuotanto. Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan tämän olevan tärkeää, jotta sote-maakunta kykenee huolehtimaan järjestämisvastuuseensa kuuluvista tehtävistä, ja jotta sote-maakunnalle kuuluvat julkisen vallan käyttöön liittyvät tehtävät kyetään organisoimaan asianmukaisesti. Lastensuojelun palveluista huomattavan osan tuottavat yksityiset palveluntuottajat tai järjestöt. Lastensuojelun sijaishuollon palveluista yli 90 % oli yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen tuottamaa vuonna 2018. (Porko ym. 2018) Lähde: Porko, Petta & Heino, Tarja & Eriksson, Pia (2018) Selvitys yksityisistä lastensuojelun yksiköistä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 21/2018.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136436/URN_ISBN_978-952-343-131-

7.pdf?sequence=1&isAllowed=y Myös lastensuojelun avohuollon palveluista huomattava osa ostetaan yksityisiltä palveluntuottajilta ja järjestöiltä. Esimerkiksi perhetyötä, tukihenkilö- ja tukiperhepalveluita, perhehoidon rekrytointi- ja tukipalveluita, sijaishuollon laitospalveluita ja ammatillista perhekotihoitoa toteutetaan ostopalveluina. Sijaishuollon laitospalvelut ovat yksityistyneet 2000-luvulta alkaen vahvasti, sillä pienten kuntien ei ole ollut mahdollista tuottaa erilaisiin tarpeisiin vastaavia palveluita itse. Monissa kunnissa väestöpohjan on arvioitu olevan sijaishuollon laitospalveluiden omaan tuotantoon liian pieni, ja erityisesti monialaista erityisosaamista edellyttäviä erityis- ja vaativan tason sijaishuollon laitospalveluita on ostettu yksityisiltä tuottajilta. Yksityiset palvelun tuottajat tarjoavat palveluita erilaisin palvelukonseptein ja voivat erikoistua tiettyihin erityisosaamisalueisiin. Sijaishuollon kenttä on monin eri tavoin profiloitunut sitä mukaa, kun on tunnistettu tarpeita tuottaa erilaisille lapsille heidän tarpeisiinsa sopivia palveluita. Yksityistymis- ja profiloitumiskehityksen taustalla on tunnistettu myös muun palvelujärjestelmän puutteita: muiden sosiaali- ja terveystalouden toimimattomuus näkyy lastensuojelupalvelujen tarpeessa. (mm. Porko ym. 2018) Siirtyminen kuntaa suurempaan, sote-maakuntien järjestämistä vastaavalla olevaan sote-alueeseen lisää mahdollisuuksia maakunnan oman palvelutuotannon vahvistamiseen, monipuolistamiseen ja tehostamiseen. Ottaen huomioon esimerkiksi lastensuojelun sijaishuoltopalvelujen yksityisten tuottajien huomattavan suuren määrän, säännös maakunnan oman palveluntuotannon riittävän määrän takaamisesta on kuitenkin todettava lastensuojelun näkökulmasta epärealistiseksi. Lisäksi maakunnan oman palvelutuotannon mahdollisuudet vastata lastensuojelun asiakkaiden monitahoisiin palvelutarpeisiin ovat rajalliset. Lain jatkovalmistelussa on välttämätöntä täsmentää, mitä oman palvelutuotannon riittävällä määrällä lastensuojelun osalta tarkoitetaan sekä varmistaa, että sote-maakunnilla on mahdollisuus turvata lapsen edun mukaiset monipuoliset palvelut lasten, nuorten ja perheiden tueksi. Lainsäädännössä on tärkeää varmistaa, ettei omaan palvelutuotantoon liittyvä sääntely johda julkisten palveluiden priorisointiin perusteetta silloinkin, kun lapsen yksilökohtaiset tarpeet tulisivat huomioituksi paremmin yksityisen palveluntuottajan toimesta. Lapsen edun näkökulmasta omien laitosten ensisijaisuusperiaatteen ei tule ohjata sijaishuoltopaikan valintaa, vaan valintaperusteena on oltava lapsen yksilölliset tarpeet. Lastensuojelupalveluihin liittyy kiinteästi julkisen vallan käyttöä, joihin lakiluonnoksen säännöskohtaisissa perusteluissa viitataan. Erityisesti sijaishuollon laitospalveluissa käytetään merkittävää julkista valtaa. Lastensuojelulaitoksissa on mahdollista käyttää rajoituksia lastensuojelulain nojalla. Rajoitustoimenpiteillä puututaan merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin. Lastensuojelulain säädökset julkisen vallan käytöstä eivät ole pysyneet mukana palvelutuotannon nopeassa yksityistymisessä. Julkista vallan käyttöä ja merkittävän julkisen vallan käyttöä lastensuojelussa on kiireellistä tarkastella perusoikeuksien näkökulmasta. Perustuslailliset näkökulmat on otettava kattavasti huomioon lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua säätelevässä erityislainsäädännössä (lastensuojelulaki 2007/417) sekä sote-lainsäädännössä. Lisäksi lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua säätelevän erityislainsäädännön (lastensuojelulaki 2007/417) ja sote-järjestämislain tulee olla tältä osin yhdenmukainen.]

16. Onko 12 §:n sääntely ostopalvelujen hankkimisesta ja 12 a §:n sääntely vuokratyövoiman käytöstä tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

ei pääosin [Järjestämislain 12 §:ssä, koskien ostopalvelujen hankkimista todetaan, että "sote-maakunta ei saa hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta 1 momentissa tarkoitettuna palveluna: 1) palveluja, joihin sisältyy sote-maakunnan järjestämistä vastaavien toteuttamiseen kuuluvia tehtäviä tai palveluja, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä." Lastensuojelun sijaishuollon palveluista yli 90 % oli yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen tuottamaa vuonna 2018. (Porko ym. 2018) Lähde: Porko, Petta & Heino, Tarja & Eriksson, Pia (2018) Selvitys yksityisistä lastensuojelun yksiköistä. Helsinki: Terveystalouden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 21/2018.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136436/URN_ISBN_978-952-343-131-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y Myös lastensuojelun avohuollon palveluista huomattava osa ostetaan yksityisiltä palveluntuottajilta ja järjestöiltä. Esimerkiksi perhetyötä, tukihenkilö- ja tukiperhepalveluita, perhehoidon rekryointi- ja tukipalveluita, sijaishuollon laitospalveluita ja ammatillista perhekotihoitoa toteutetaan ostopalveluina. Säännöskohtaisissa perusteluissa viitataan lastensuojelun sijaishuollon palveluihin todeten, että palvelujen hankkiminen voisi olla perusteltua tilanteissa, joissa esimerkiksi lastensuojelun sijaishuollossa yksityinen perhekoti on lapselle kodinomaisempi ja tarkoituksenmukaisempi sijoituspaikka kuin sote-maakunnan omat lastensuojeluyksiköt. Perusteluiden toteamus ei kuvaa sijaishuollon todellisuutta ja palveluiden hankintaan liittyvää tarvetta kovin täsmällisesti. Perhehoidon mahdollisuus lapsen tarpeisiin vastaavana sijoitusmuotona tulee arvioitavaksi aina, sillä perhehoito on lainsäädännöllä asetettu ensisijaiseksi sijoitusmuodoksi. Perhehoitoa voidaan järjestää toimeksiantosuhteeseen perustuvana perhehoitona, eli sijaisperheessä. Perhehoitoa voidaan myös järjestää luvanvaraisena perhehoitona, tällöin kyse on ammatillisesta perhekotihoidosta. Toimeksiantosuhteinen perhehoitoon kuuluva rekryointi ja tuki voidaan tuottaa kunnan itsensä tuottamana tai se voidaan ostaa yksityiseltä palveluntuottajalta. Laitoshoidon voi olla julkisen, yksityisen yrityksen tai voittoa tavoittelemattoman järjestön tuottamaa palvelua. Yksityisen palvelutuotannon tarve liittyy siihen, ettei kuntien ole ollut mahdollista tuottaa lasten yksilöllisten tarpeiden mukaisia lastensuojelun sijaishuollon palveluita siinä laajuudessa, kuin lasten monet erilaiset erityistarpeet edellyttävät. Monissa kunnissa väestöpohjan on arvioitu olevan sijaishuollon laitospalveluiden omaan tuotantoon liian pieni. Yksityiset palveluntuottajat, sisältäen myös voittoa tavoittelemattomat järjestöt, tarjoavat palveluita erilaisin palvelukonseptein ja voivat erikoistua tiettyihin erityisosaamisalueisiin. Sijaishuollon yksityisten palveluntuottajien kenttä on monin eri tavoin profiloitunut sitä mukaa, kun on tunnistettu tarpeita tuottaa erilaisille lapsille heidän tarpeisiinsa sopivia palveluita. Yksityistymis- ja profiloitumiskehityksen taustalla on tunnistettu myös muun palvelujärjestelmän puutteita. Muiden sosiaali- ja terveystieteiden toimimattomuuden on arvioitu näkyvän lastensuojelupalveluissa. (mm. Porko ym. 2018). Siirtyminen kuntaa suurempaan, sote-maakuntien järjestämistä vastaavalla olevaan sote-alueeseen lisää mahdollisuuksia maakunnan oman palvelutuotannon vahvistamiseen, monipuolistamiseen ja tehostamiseen. Ottaen huomioon sijaishuollon yksityisten tuottajien huomattavan suuren määrän, säännös maakunnan oman palvelutuotannon riittävän määrän takaamisesta on kuitenkin todettava lastensuojelun näkökulmasta epärealistiseksi. Järjestämislakiesityksen 12 § todetaan, että sote-maakunta ei saa hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta palveluita, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä. 12 §:n perusteluissa on lause: ”Yksityinen palveluntuottaja voisi käyttää hankittavissa palveluissa julkista valtaa vain, jos siitä olisi säädetty muussa laissa erikseen. Esimerkiksi lastensuojelulaissa ja laissa kehitysvammaisten erityishuollosta on säädetty rajoitustoimenpiteistä, joissa julkisen vallan käyttönä pidettävää rajoitustoimivaltaa voidaan käyttää tietyin edellytyksin myös yksityisen palveluntuottajan tuottamissa palveluissa.” Tämä konstruktio olisi erittäin epäselvä ilman perustelujen lausetta suhteessa esim. Lastensuojelulain 61 §:ään: ”Tämän luvun säännöksiä, jotka koskevat lastensuojelulaitoksen johtajalle tai muulle henkilöstölle annettua rajoitustoimivaltaa, sovelletaan kaikissa 57 §:ssä tarkoitetuissa lastensuojelulaitoksissa riippumatta siitä, kuuluuko mainittu henkilöstö virkasuhteeseen tai muuhun henkilökuntaan, jollei erikseen lailla toisin säädetä.” (LsL 61.2 §). Kyse on niin merkittävästä asiasta, että perustelujen ”säättäminen muussa laissa erikseen” täytyy näkyä pykälätasolla. Muutoin se ei ole riittävän selkeä ja velvoittava. Muutoinkin säännöksen muotoiluun tulee kiinnittää vielä huomiota. Lähtökohtaisesti perustuslaki (124 §) ei edellytä, että julkisen vallan käyttö aina tapahtuisi virkasuhteessa olevien henkilöiden toimesta. Täytyy vain varmistaa perusoikeuksien, oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten täytyminen. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle.

Lastensuojelupalveluihin liittyy kiinteästi julkisen vallan käyttöä, joihin lakiluonnoksen säännöskohtaisissa perusteluissa viitataan. Erityisesti sijaishuollon laitospalveluissa käytetään merkittävää julkista valtaa. Lastensuojelulaitoksissa on mahdollista käyttää rajoituksia lastensuojelulain nojalla. Rajoitustoimenpiteillä puututaan merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin. Lisäksi sijaishuollon vastaanottoyksiköissä tehdään palvelutarpeen arviota, joka voidaan tulkita julkisen vallan käytöksi, sillä tehtävän suorittaja voi arvionsa perusteella vaikuttaa lapsen etuun. Myös lastensuojelun avopalveluissa on syntynyt ristiriitaisia ja tulkinnanvaraisia tilanteita, kun julkisen vallan käyttöä on esimerkiksi palvelutarpeen arvioinnin myötä siirtynyt yksityisille toimijoille. Lastensuojelulain säädökset julkisen vallan käytöstä eivät ole pysyneet mukana palvelutuotannon nopeassa yksityistymisessä. Lastensuojelun järjestämisessä on varmistuttava samanaikaisesti toiminnan perustuslainmukaisuudesta, järjestelmän kyvystä vastata lasten moniin erilaisiin tuen tarpeisiin sekä yhdenvertaisuudesta palvelun saamisessa. Realismia ei ole, että nykyisessä tilanteessa maakunnan oma palvelutuotanto korvaisi kokonaan yksityisen palvelutuotannon tarvetta sijaishuollon palveluissa, sillä kenttä on jo niin vahvasti yksityistynyt. Kuitenkin perustuslailliset näkökulmat on otettava kattavasti huomioon lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua säätelevässä erityislainsäädännössä (lastensuojelulaki 2007/417) sekä sote-lainsäädännössä. Mainittujen lakien tulee olla keskenään yhdenmukaiset. STM:n asettama lastensuojelun vaativan sijaishuollon työryhmä on pyrkinyt löytämään ratkaisuja siihen, miten julkista vallan käyttöä ja merkittävää julkista vallankäyttöä säädeltäisiin lastensuojelussa siten, että se vastaisi perustuslain säädöksiä ja tulkintoja (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:28). Sote-järjestämiselainsäädännössä sekä säännöskohtaisissa perusteluissa tulee ottaa selkeämmin kantaa siihen, miten lainsäädännössä huomioidaan perustuslailliset näkökulmat lastensuojelun näkökulmasta. Lisäksi sote-järjestämiselainsäädäntöön, jottei käytäntö muodostu tulkinnanvaraiseksi.

Vuokratyövoiman käyttö: Järjestämiselainsäädännön 12 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että sosiaalityöhön sisältyy julkista valtaa sisältäviä tehtäviä kuten hallintopäätösten tekemistä sekä palvelutarpeen arviointia ja kokonaisvastuu asiakasprosessin etenemisestä, minkä vuoksi se on viranomaiselle kuuluva tehtävä. Lisäksi säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että sosiaalityöstä on vaikea erottaa selkeästi sellaisia osa-alueita, joita voitaisiin hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta, sillä annettaessa asiakkaalle sosiaalityöhön kuuluvaa ohjausta, viranomaisen velvollisuutena on arvioida jatkuvasti asiakkaan palvelutarpeen muutoksia ja asiakkaan ja lapsen edun toteutumista sekä ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin asiakkaan ja lapsen edun turvaamiseksi (esimerkiksi lastensuojelutoimenpiteet). Sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkaan oikeusturvan kannalta esitetty säännöskohtainen perustelu on varsin perusteltu.

Julkisorganisaatiossa tehtävä sosiaalityö on viranomaistyötä, jossa käytetään julkista valtaa. Lastensuojelussa tehdään perustavanlaatuisia, lapsen sekä perheen elämään ja yksityisyydensuojaan merkittävällä tavalla vaikuttavia päätöksiä. Päätöksenteko, kohtaamistyö ja arviointi kietoutuvat yhteen sosiaalihuollon ja lastensuojelun sosiaalityössä. Tällöin on tärkeää, että myös päätöksen pohjalla oleva arviointi perustuu viranomaisarviointiin. Sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkaan näkökulmasta säännöskohtaisessa perustelussa olevaa toteamusta sosiaalityön viranomaistehtävästä ei ole kuitenkaan tuotu riittävällä tavalla lainsäädännön tasolle. Jotta käytäntö ei muodostu tulkinnanvaraiseksi sääntelyn on oltava laissa pykälätasolla. Perusteluihin jäävä asian avaaminen ei ole riittävää. Järjestämiselainsäädännön 12 §:ssä (Edellytykset palvelujen hankkimiselle yksityiseltä palveluntuottajalta) sekä 12 a §:ssä ei säädetä sosiaalityön osalta yksityisen palvelutuotannon tai vuokratyövoiman käytöstä riittävän selkeällä tavalla. Sosiaalihuollon osalta ainoastaan sosiaalipäivystys todetaan palveluksi, jota ei voi ostaa yksityiseltä palveluntuottajalta. Vuokratyövoiman käyttö, sosiaalityöntekijöiden virkatehtävien ostaminen ja ulkoistaminen ja

viittaus perustuslain 124 §:n ovat todettu liian tulkinnanvaraisiksi sosiaalihuollon ja lastensuojelun palveluissa. Tulkinnanvaraisuus on liittynyt muun muassa siihen, onko sosiaalityöstä irrotettavissa sellaisia avustavia tehtäviä, joita on mahdollista toteuttaa vuokratyövoiman kautta <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006199024.html> ja http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161660/Rap_47_2019_Sosiaalityon%20tulevaisuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Aluehallintoviranomaiset ovat puuttuneet kuntien sosiaalityön vuokratyövoiman käyttöön <http://www.avi.fi/documents/10191/12616769/Ohjauskirje+kunnat+viranomaisteht+sos240619/2cf68902-056b-41af-826b-94dbb9d5ba74>. Tulkinnanvaraisuuden estämiseksi ja asiakkaiden yhdenvertaisen oikeusturvan toteutumiseksi on välttämätöntä tuoda lainsäädännön tasolle ja selkeästi säänneltyä sosiaalihuollon yksityisen palvelutuotannon ja vuokratyövoiman käyttö. Sote-järjestämislaissa on huomioitava lastensuojelun ja sosiaalihuollon näkökulma vahvemmin, jotta käytäntö ei muodostu tulkinnanvaraiseksi ja asiakkaiden yhdenvertaisuus palveluissa toteutuu.]

17. Ovatko 13 §:n mukaiset yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset perusteltuja

kyllä pääosin [Järjestämislain 13 §:n yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset ovat perusteltuja, jotta asiakkaille kyetään turvaamaan laadukkaat palvelut. Pykälässä todettu riittävä osaaminen sekä riittävä henkilöstö ovat ensiarvoisen tärkeitä tekijöitä laadukkaan sosiaalihuollon ja lastensuojelun näkökulmasta. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Myös kansallisen lainsäädäntömme, lastensuojelulain (417/2007) mukaan lastensuojelun keskeinen periaate on lapsen etu. Lapsen edun toteutumisen kannalta erityisen tärkeää on varmistua siitä, että palvelujen hankintaa ohjaa ensisijaisesti palvelun laatu eikä hinta. Huolta on esitetty siitä, että lastensuojelupalveluiden kilpailutuksessa ja hankinnassa hinta ohjaa toisinaan enemmän palvelun hankintaa kuin laadulliset tekijät (Laakso, Riitta (2013) Mistä koti huostaanotetulle lapselle? Helsinki: Kunnallissalan kehittämissäätiö). Lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta sijaishuoltopaikan valinnan tulee perustua siihen, että lapselle valitaan hänen yksilöllisiä tarpeita vastaava sijaishuoltopaikka. Laissa ja säännöskohtaisissa perusteluissa on keskeistä korostaa laatutekijöitä yhä vahvemmin palvelun hankinnassa. Lastensuojelussa kilpailutuksen ei tulisi olla ainoa mahdollinen tapa hankkia palveluja. Lapsen oikeuksien toteutuminen edellyttää, että käytössä on erilaisia hankintamenettelyjä. Laatutekijöitä painottava sijaishuollon laatukriteeristö (http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf) tulisi olla laajasti käytössä hankintaa tehdessä, ja kriteeristö tulisi saattaa sitovaksi esimerkiksi valtioneuvoston periaatepäätöksellä. Vaatimuksissa on edellytettävä lisäksi palvelun vaikuttavuuden arviointia. Pykälässä todetaan, että hankkiessaan palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta sote-maakunnan on varmistettava, ettei yksityisen palveluntuottajan aikaisemmassa toiminnassa ole todettu vakavia tai toistuvia puutteita asiakas- ja potilasturvallisuudessa. Säännös on perusteltu, mutta edellyttää riittäviä keinoja varmistua palvelun laadusta. Tällä hetkellä näitä ei ole. Lastensuojelupalvelujen hankintoihin tarvitaan läpinäkyvyyttä, jota voidaan edistää lastensuojelun palveluntuottajien rekisterillä sekä siihen velvoittavalla lainsäädännöllä. Tällä hetkellä Suomessa ei ole kansallista rekisteriä julkisista ja yksityisistä ympärivuorokautista hoitoa tarjoavista lastensuojelun sijaishuoltopaikoista. Tieto eri palvelun tuottajien tarjoamista palveluista on hajallaan eikä mahdollista laadun arviointia palvelua hankittaessa. Hajallaan oleva tieto ei myöskään vastaa maakunnallisen eikä valtakunnallisen kehittämisen, ohjauksen ja valvonnan tarpeisiin. Rekisterin sijaishuollon laitoshoidon palveluntuottajista (Lasteri) on kehitteillä. Rekisteri tulee ulottaa laajemmin lastensuojeluun kattaen sijaishuollon luvanvaraisen ja toimeksiantosuhteisen perhehoidon palvelut sekä avohuollon ja

jälkihuollon lastensuojelupalvelut. Näin ollen asiakasturvallisuuteen tai muuhun palvelun laatuun liittyvät epäkohdat olisivat palvelun hankkijan tiedossa. Avoin tietokanta edistäisi lasten oikeuksien ja lapsen edun toteutumista, kun lapsen yksilökohtaisiin tarpeisiin soveltuvan palvelun löytäminen olisi helpompaa ja laadusta olisi mahdollista varmistua entistä paremmin. Kansallisista ja kattavista rekistereistä tulee säätää sote-järjestämislaissa.]

18. Onko 16 §:n sääntely yksityisen palveluntuottajan alihankinnasta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

kyllä pääosin [Järjestämislain 16 §:ssä todetaan, että yksityinen palveluntuottaja on kokonaisvastuussa tuottamistaan palveluista ja vastaa alihankkijan yksittäiselle asiakkaalle antamasta palvelusta. Yksityinen palveluntuottaja on osaltaan vastuussa alihankkijoidensa ohjauksesta ja valvonnasta. Kuitenkin myös maakunnalla on ohjaus- ja valvontavastuu yksityisen palveluntuotannon sekä siihen liittyvän alihankinnan valvomisesta ja ohjauksesta. Lastensuojelun sijaishuollon valvonnan kokonaisuudessaan on todettu kaipaavan kansallista selkeyttämistä. Erityisesti sijaishuollon laitospalveluiden valvonnassa on todettu kansallista järjestelmän selkiyttämisen tarvetta, sillä valvonnan tehtävissä toimii samanaikaisesti useita laillisuusvalvojia sekä toiminnan tarkoituksenmukaisuuden valvojia. Toisaalta myös nykyiset valvontaresurssit on todettu niukaksi niin Aluehallintovirastoissa kuin kunnissa. (Hoikkala ym. 2017) Lähde: Hoikkala, Susanna & Kojo, Raija & Tervo, Jaana & Aaltonen, Teija (2017) Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan malli. Kohti lapsikeskeistä ja lapsenoikeusperustaista toimintatapaa. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpäpaperi 19/2017. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132271/URN_ISBN_978-952-302-855-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisut koskien sijaishuoltoa osoittavat, että sijaishuollossa esiintyy toisinaan lapsen oikeuksien sekä lainsäädännön vastaisia toimintatapoja. Yhteiskunnan turvautuessa viimesijaiseen lastensuojelun keinoon, huostaanottoon, tulee varmistua siitä, että lapsen saama huolenpito on laadukasta, eikä järjestelmätasolla lasta uudelleen traumatisoivaa. Oleellista laadukkaana lastensuojelun varmistamisessa on osaltaan tehokas ohjaus- ja valvonta. Valvontaan liittyvät rakenteelliset- sekä resurssipuutteet heikentävät merkittäväällä tavalla lasten oikeusturvan toteutumisen sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisen lapsen oikeuden suojeluun ja huolenpitoon. Valvontaa tulee kokonaisuudessaan selkiyttää kansallisella tasolla, myös alihankinnan osalta. Yksityisen palveluntuottajan ja maakunnan roolit valvonta- ja ohjausvastuissa on välttämätöntä olla selkeästi kuvattuna lainsäädännön tasolla. Toimiva ja selkeä lastensuojelupalveluiden valvonta edellyttää kansallista kehittämistyötä niin sisällöllisesti kuin lainsäädännöllisesti.]

19. Onko sote-maakuntien yhteistyöaluetta ja yhteistyösopimusta koskeva 33–36 §:n sääntely kokonaisuudessaan tarkoituksenmukainen?

ei pääosin [Sote-maakuntien muodostamat viisi yhteistyöaluetta ovat tarkoituksenmukaisia sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen yhteensovittamisen, yhteistyön sekä kehittämisen näkökulmasta. Haasteena on, että palveluverkosto on pirstaleinen ja erityisesti kaikkein vaativimmassa tilanteessa olevia lapsia ja perheitä siirretään palvelusta toiseen eivätkä sosiaali- ja terveyspalvelut toimi integratiivisesti. Moniammatillinen ja sektorirajojen yli tapahtuva saumaton yhteistyö ovat erityisen tärkeitä vaativimman tason palveluita tarvitsevien lastensuojelun asiakkaiden näkökulmasta. Järjestämislain 33 ja 34 pykälissä ja niihin liittyvissä perusteluissa on merkittävä puute, joka on korjattava lain jatkovalmistelussa. Pykälissä ja perusteluissa tuodaan verrattain vähän esille sosiaalihuollon ja lastensuojelun näkökulmaa. Sosiaalihuollon ja lastensuojelun näkökulma on huomioitava yhdenvertaisesti terveydenhuollon näkökulman kanssa yhteistyöalueisiin liittyvässä lainsäädännössä ja säännöskohtaisissa perusteluissa. Yhteistyöalueet ja yhteistyösopimus rakentuvat

lakiluonnoksessa myös pitkälti terveydenhuollon näkökulmasta, mikä on selkeä epäkohta uudistuksen tavoitteleman sosiaali- ja terveydenhuollon integraation näkökulmasta. OT-keskustyö on toistaiseksi kesken eikä siihen viitata kyseisissä pykälissä. Vaativan tason palvelujen keskittämistä on suositeltu Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman (LAPE-hanke) osana kehitetyssä OT-keskustyössä. OT-keskus on kehitteillä oleva verkostomainen monialainen osaamis- ja tukikeskus erityistason vaativia palveluja tarvitseville lapsille, nuorille ja heidän perheilleen. Suunnitelmana on, että Suomessa toimisi viisi OT-keskusta ja OT-keskukset tulisivat toimimaan sote-yhteistyöalueilla. Erityistä osaamista edellyttävät ja erityistason lapsi- ja perhepalvelut on nähty tarpeelliseksi keskittää viidelle yhteistyöalueelle sekä yhdistää niihin vahva tieteelliseen tutkimukseen perustuva kehittämistoiminta.

Lähde:http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161534/STM_Rap_2019_30_Lasten_nuorten_ja_perheiden_osaamis_ja_tukikeskukset.pdf Eteneminen OT-keskusten perustamisessa on välttämätöntä, jotta vaativia palveluja tarvitseville lapsille ja heidän perheilleen voidaan antaa riittävä tuki. Järjestämislain 34 § (Sote-maakuntien yhteistyösopimus) perusteluissa viitataan sosiaali- ja terveydenhuollon keskittämisasiin. Sosiaalihuollosta kuitenkin puuttuu terveydenhuoltoa vastaava keskittämisasiin. Sosiaalihuollon keskittämisasiin on arvioitu turvaavan tasapainoiset sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteet pohjaksi lapsi- ja perhepalvelujen vaativan tason palvelujen kokoamiselle sekä tutkimusperustaiselle toiminnalle, ts. osaamis- ja tukikeskuksille. (Halila ym. 2019) Lähde: Halila, Ritva & Kaukonen, Päivi & Malja, Marjo & Savola, Suvu (toim.) (2019) Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskukset LAPE-muutosohjelmassa tehdyn valmistelutyön loppuraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:30

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161534/STM_Rap_2019_30_Lasten_nuorten_ja_perheiden_osaamis_ja_tukikeskukset.pdf Sosiaalihuollon osalta lain jatkovalmistelussa tulee arvioida, mitkä lapsi- ja perhepalvelut on tarkoituksenmukaista keskittää, tehdä tarvittavat lakimuutokset sosiaalihuoltolakiin sekä huomioida sosiaalihuollon keskittämisen tarpeet järjestämislaissa sekä säännökohtaisissa perusteluissa. Lasten ja nuorten palveluja keskitettäessä sote-maakunnassa tulisi tehdä aina laaja-alainen lapsivaikutusten arviointi keskittämisen hyödyistä ja haitoista lasten ja nuorten oikeuksien toteutumiseksi. Samanaikaisesti on huolehdittava siitä, että lähipalveluperiaatteen toteutuminen turvataan lasten ja nuorten sosiaali- ja terveyspalveluissa. Niin ikään järjestämislaissa mainittu käsite perus- ja erityistason sosiaalipalvelut edellyttävät lastensuojelun palveluiden osalta täsmentämistä sekä sisällöllistä määrittämistä. Järjestämislain 34 § tai siihen liittyvät perustelut eivät myöskään ota kantaa yhteistyöstä sopimiseen sosiaalialan osaamiskeskusten kanssa. Yhteistyö yliopistojen kanssa todetaan perusteluissa. Sosiaalihuollon ja lastensuojelun sosiaalityön tutkimusrakenteita ei esityksessä säännellä tai kuvata millään tavoin. Sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimusperustaisen toiminnan kannalta on oleellisen tärkeää kuvata perusteluissa sekä linjata lainsäädännöllisesti, miten lastensuojelun käytännön, tutkimuksen ja kehittämisen yhteensovittamista edistetään. Tällä hetkellä sosiaalihuollosta puuttuvat yliopistollisia keskussairaaloita vastaavat toimintayksiköt, joissa yhdistyvät tieteellinen tutkimus ja käytännön työ. Lastensuojelun tutkimukseen liittyy merkittäviä puutteita, jotka haittaavat laadukkaiden lapsi- ja perhepalveluiden kehittämistä. Lastensuojelun ja lastensuojelun sosiaalityön tutkimus on sote-integraation toteutumiseksi välttämätöntä. Sote-järjestämislaissa tulee luoda terveydenhuollon ja sosiaalihuollon tasapainoiset tutkimusrakenteet, jotta käytäntö perustuu myös sosiaalihuollossa vahvasti tutkittuun tietoon. Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämis-, tutkimus, koulutus- ja innovaatiotoiminnan rakenne tulisi säännellä sote-lainsäädännössä. (Muuri, 2019.) Lähde: Muuri, Anu (2019) Sosiaalihuollon tutkimuksen ja kehittämisen rakenteet uudistuvassa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä. Selvityshenkilöraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:40.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161579/Rap_40_19_Sosiaalihuollon%20utkimuksen%20ja%20kehittamisen%20rakenteet.pdf Niin ikään järjestöjen kanssa tehtävästä yhteistyöstä ei lainsäädännöllisesti tai perusteluissa linjata, vaikka järjestöt ovat olleet kuntien palveluita täydentävänä tahona merkittävä toimija ja julkisen sektorin yhteistyökumppani etenkin vaativan tason palveluissa. Lisäksi toimiva yhdyspinta kuntien sivistystoimeen ja vaativan erityisen tuen alueellisiin kehittämisen- ja yhteistyöverkostoihin (VIP-verkostot) on varmistettava lainsäädännössä.]

20. Turvaako 37 §:n sääntely kaksikielisten sote-maakuntien yhteistyöstä osaltaan ruotsinkielisten palveluiden saatavuuden?

ei kantaa

21. Onko 49 §:n sääntely valmiuskeskuksesta tarkoituksenmukainen ja perusteltu?

ei kantaa

22. Minkä sote-maakunnan tehtäväksi tulisi säätää ruotsinkielisten palvelujen kehittämisen tukeminen (31 §) koko maassa?

-

23. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

10 § Asiakkaiden palvelujen yhteensovittaminen

Lisätään joko pykälään tai perustelutekstiin:

Sote-maakunnalla on vastuu perustaa alueelleen perhekeskuksia, joissa lasten, nuorten ja perheiden palvelujen ja moniammatillisen tuen yhteensovittaminen ja neuvonta pääasiallisesti tapahtuu. Perhekeskukset kokoavat sote-maakunnan ja kunnan sekä järjestöjen ja seurakunnan tarjoaman tuen verkostomaisesti yhteen ja helposti lähestyttäväksi.

Perustelut: Perhekeskustoiminnan kehittäminen ja valtakunnallistaminen ovat keskeisiä toimia lasten, nuorten ja perheiden palvelujen yhteensovittamiseksi. On hyvä huomata, että lasten palvelut jakautuvat uudistuksen jälkeen kahden eri organisaation vastuulle: sote-maakunnan ja kunnan. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen ja moniammatillisen tuen yhteensovittaminen vaatii pysyvät rakenteet, jota perhekeskustoiminta voi tarjota osana tulevaisuuden sote-keskuksia. Lakiluonnoksen vaikutusarviossa on lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kohdalla mainittu, että sote-maakunnalla on mahdollisuus kehittää perhekeskustoimintaa, mutta velvoittavuus puuttuu. Velvoittavuus tarvitaan, jotta lasten, nuorten ja perheiden palveluja kehitetään ja vahvistetaan yhdenvertaisesti koko maassa.

12 § Edellytykset palvelujen hankkimiselle yksityiseltä palveluntuottajalta.

Lisätään 1 momenttiin seuraavasti:

Sote-maakunta voi tuottaa asiakkaalle annettavia sosiaali- ja terveyspalveluja hankkimalla niitä yksityiseltä palveluntuottajalta sopimukseen perustuen, jos palvelujen hankkiminen yksityiseltä palveluntuottajalta on tarpeen lakisääteisten ja yhdenvertaisten palvelujen järjestämiseksi sekä tehtävien tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. Hankittavien palvelujen on oltava sisällöltään, laajuudeltaan ja määrälliseltä osuudeltaan sellaisia, että sote-maakunta pystyy huolehtimaan kaikissa tilanteissa järjestämisvastuunsa toteuttamisesta myös hankittavien palvelujen osalta, *jollei erikseen toisin säädetä*. Sote-maakunta ei saa hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta 1 momentissa tarkoitettuna palveluna: 1) palveluja, joihin sisältyy sote-maakunnan järjestämisvastuun toteuttamiseen kuuluvia tehtäviä tai palveluja, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä; 2) sosiaalihuoltolain 29 §:ssä tarkoitettua sosiaalipäivystystä; 3) terveydenhuoltolain 50 §:ssä tarkoitettuja kiireellisen hoidon ja päivystyksen palveluja lukuun ottamatta perusterveydenhuollon päivä- ja ilta-aikaista kiireellistä vastaanottoa; eikä 4) terveydenhuoltolain 40 §:ssä tarkoitettua ensihoitopalvelua lukuun ottamatta mainitun lain 40 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohdissa tarkoitettuja palveluja, *jollei erikseen toisin säädetä*.

Perustelut: Pykälässä todetaan, että sote-maakunta ei saa hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta palveluja, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä. 12 §:n perusteluissa on lause: ”Yksityinen palveluntuottaja voisi käyttää hankittavissa palveluissa julkista valtaa vain, jos siitä olisi säädetty muussa laissa erikseen. Esimerkiksi lastensuojelulaissa ja laissa kehitysvammaisten erityishuollosta on säädetty rajoitustoimenpiteistä, joissa julkisen vallan käyttönä pidettävää rajoitustoimivaltaa voidaan käyttää tietyin edellytyksin myös yksityisen palveluntuottajan tuottamissa palveluissa.”

Tämä konstruktio olisi erittäin epäselvä ilman perustelujen lausetta suhteessa esim. LsL 61 §:ään. ”Tämän luvun säännöksiä, jotka koskevat lastensuojelulaitoksen johtajalle tai muulle henkilöstölle annettua rajoitustoimivaltaa, sovelletaan kaikissa 57 §:ssä tarkoitetuissa lastensuojelulaitoksissa riippumatta siitä, kuuluuko mainittu henkilöstö virkasuhteeseen tai muuhun henkilökuntaan, jollei erikseen lailla toisin säädetä.” (LsL 61.2 §).

Kyse on niin merkittävästä asiasta, että perustelujen ”säättäminen muussa laissa erikseen” täytyy näkyä pykälätasolla. Muutoin se ei ole riittävän selkeä ja velvoittava. Muutoinkin säännöksen muotoiluun tulee kiinnittää vielä huomiota. Lähtökohtaisesti perustuslaki (124 §) ei edellytä, että julkisen vallan käyttö aina tapahtuisi virkasuhteessa olevien henkilöiden toimesta. Täytyy vain varmistaa perusoikeuksien, oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten täytyminen. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle.

24. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista.

Järjestämisvastuu varhaiskasvatukseen, koulutuksen ja vapaa-ajan palveluista jää edelleen kunnille. Nämä palvelut muodostavat perheen jälkeen tärkeimmät lasten ja nuorten kasvuympäristöt. Lapsen oikeuksien kannalta keskeistä on, että sekä maakuntien että kuntien palvelut tukevat lasten hyvinvointia, kehitystä ja kasvua. Lapsen oikeuksien keskeiset periaatteet ovat lapsen edun

ensisijaisuus, lapsen oikeus kehittymiseen, sosiaali- ja terveysoikeudet ja sivistykselliset oikeudet. Palveluiden järjestämisessä on otettava huomioon eri lapsiryhmien ja eri lasten tarpeet (syrjimättömyysperiaate).

Kysymyksiä pelastustoimen järjestämislaista

25. Lain 8 §:ssä ehdotetaan säädettävän pelastustoimen järjestämisen valtakunnallisista tavoitteista. Säännöksessä luetellaan asiat, jotka valtakunnallisissa strategisissa tavoitteissa on määriteltävä. Luettelo ei ole tyhjentävä. Ovatko säännöksessä luetellut kohdat tarkoituksenmukaisia?

ei kantaa

26. Mikä pitäisi lisätä/mikä pitäisi poistaa?

-

27. Lain 13 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan seuranta- ja arviointivelvollisuudesta. Lisäksi lain 16 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan pelastustoimen omavalvonnasta. Onko sote-maakunnille ehdotettu seuranta-, arviointi- ja omavalvontakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

ei kantaa

28. Pelastustoimen järjestämislain 5 pykälässä säädetään tehtävien kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin, jos se on välttämätöntä palvelujen saatavuuden, yhdenmukaisuuden tai laadun turvaamiseksi taikka tehtävien vaativuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella. Ovatko säännöksessä esitetyt koottavat tehtävät perusteltuja?

ei kantaa

29. Mitä kansainvälisessä pelastustoiminnassa hyödynnettäviä erityisresursseja (kalusto, muodostelmat) olisi tarkoituksenmukaista koota jonkun maakunnan/maakuntien hoidettavaksi?

-

30. Mitä kansainvälisen avunannon ja vastaanottamisen edellyttämiä toimintoja (hälyttäminen, varustaminen jne.) olisi tarkoituksenmukaista koota johonkin maakuntaan/maakuntiin ja jos kyllä, mihin maakuntaan/maakuntiin?

-

31. Pelastustoimen järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

32. Muut vapaamuotoiset huomiot pelastustoimen järjestämislaista.

-

Kysymyksiä voimaanpanolaista

33. Sote-maakuntien aluejaon pohjana on kuntaperusteinen maakuntajako, josta säädetään voimaanpanolain 5 §:ssä. Onko ehdotettu aluejako tarkoituksenmukainen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen näkökulmasta?

ei kantaa

34. Sote-maakuntarakennelain 3 §:n mukaan maakuntajako toimii nykyiseen tapaan myös muiden valtion aluejakojen perustana. Lisäksi maakuntajako toimii maakuntien liittojen toimialuejaon pohjana. Onko ehdotettu 5 §:n mukainen aluejako tarkoituksenmukainen muun aluehallinnon näkökulmasta?

ei kantaa

35. Lakiehdotuksessa Etelä-Savon ja Pohjois-Savon maakuntia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Enonkoski, Rantasalmi, Savonlinna ja Sulkava siirtyisivät Etelä-Savosta Pohjois-Savoon. Muutos vaikuttaa sekä sote-maakuntaan että valtion aluejakojen pohjana olevaan maakuntajakoon. Mihin maakuntaan näiden kuntien tulisi kuulua ja mitä vaikutuksia vaihtoehtoilla olisi lausunnonantajan toimintaa:

-

36. Lakiehdotuksessa Uudenmaan maakunnan alueella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaisi neljä sote-maakuntaa (Itä-Uusimaan sote-maakunta, Keski-Uusimaan sote-maakunta, Länsi-Uusimaan sote-maakunta, Vantaa-Keravan sote-maakunta) sekä Helsingin kaupunki, joka ei kuuluisi mihinkään sote-maakuntaan. Muiden aluejakojen osalta Uudenmaan nykyinen maakunta olisi yksi kokonaisuus. Onko ehdotettu sääntely aluejakojen näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

ei kantaa

37. Turvaako väliaikaisten toimielinten kokoonpano ja laissa säädetyt tehtävät uudistuksen toimeenpanon (7 - 8 §)?

kyllä pääosin [Väliaikaishallinto koostuu yksinomaan viranhaltijoista ilman demokraattista ja osallistavaa elementtiä. Lain jatkovalmistelussa on syytä linjata maakunnallisista ohjausryhmistä sekä eri väestöryhmien osallistamisesta uudistuksen valmistelussa.]

38. Voimaanpanolain 4 luvun mukaan sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien kuntayhtymät, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin liittyvä kuntien ja eräiden kuntayhtymien irtain omaisuus, lomapalkkavelka ja sopimukset siirtyvät sote-maakunnille. Kuntien toimitilat ja kiinteistöt jäävät kuntien omistukseen. Onko omaisuusjärjestelyjä koskeva ratkaisu hyväksyttävä?

ei kantaa

39. Voimaanpanolain 4 luvussa säädetään kuntien oikeudesta saada valtiolta korvaus uudistukseen liittyvien omaisuusjärjestelyjen aiheuttamista välittömistä kustannuksista sekä korvausmenettelyistä. Korvaus kohdistuisi ensisijaisesti kunnille ja kuntayhtymille jääviin omaisuuseriin, esimerkiksi siirtymäajan jälkeen käytöstä poistuvien toimitilojen kustannuksiin. Onko kompensatiosääntely hyväksyttävä?

ei kantaa

40. Voimaanpanolain 17 §:n mukaan kunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluja tuottavissa organisaatioissa työskentelevä henkilöstö siirtyisi maakuntien palvelukseen liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi henkilöstö, joka muualla kunnan hallinnossa tai tukipalveluissa tekee pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, siirtyisi maakuntien

palvelukseen. Onko henkilöstön siirtymisestä esitetty säädettäväksi henkilöstön aseman näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

kyllä pääosin

41. Onko 28 §:n mukainen ulkoistamissopimusten mitättömyyttä koskeva sääntely perusteltu ja turvaako se osapuolten aseman riittävästi?

kyllä pääosin

42. Turvaako Kärkullan toiminnan jakamista koskevat ehdotukset sen toiminnan jatkuvuuden sote-maakuntien toimintana?

-

43. Uudistus tulisi ehdotuksen mukaan voimaan vuoden 2023 alusta. Onko uudistus toteutettavissa uudistuksessa ehdotetussa aikataulussa?

kyllä pääosin [Maakunnat lähtevät tekemään sote-uudistusta varsin erilaisista lähtökohdista. Osassa toimitaan jo maakunnallisesti, mutta osassa ei ole vielä tehty muutoksia integraation suuntaan. Toimeenpanossa on keskeistä huomioida, että oikeus sote-palveluihin ei vaarannu missään maakunnassa. Uudistuksen toteuttamiseen on voitava myöntää harkiten lisääaikaa niille sote-maakunnille, joille aikataulu osoittautuu liian haasteelliseksi.]

44. Voimaannpanolain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

7 § Väliaikaishallinto koostuu yksinomaan viranhaltijoista ilman demokraattista ja osallistavaa elementtiä. Lain jatkovalmistelussa on syytä linjata maakunnallisista demokraattisista ohjausryhmistä sekä eri väestöryhmien osallistamisesta uudistuksen valmistelussa.

63 § Maakunnat lähtevät tekemään sote-uudistusta varsin erilaisista lähtökohdista. Osassa toimitaan jo maakunnallisesti, mutta osassa ei ole vielä tehty muutoksia integraation suuntaan. Toimeenpanossa on keskeistä huomioida, että oikeus sote-palveluihin ei vaarannu missään maakunnassa. Uudistuksen toteuttamiseen on voitava myöntää harkiten lisääaikaa niille sote-maakunnille, joille aikataulu osoittautuu liian haasteelliseksi.

45. Muut vapaamuotoiset huomiot voimaannpanolaista.

-

Kysymyksiä maakuntien rahoituslaista

46. Valtio rahoittaa pääosin perustettavien sote-maakuntien toiminnan, eli vastuu sosiaali- ja terveystalveluiden ja pelastustoimen rahoittamisesta osoitetaan valtiolle. Onko ratkaisu uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

kyllä

47. Valtion rahoituksen taso kullekin varainhoitovuodelle perustuu lähtökohtaisesti sote-maakuntien edellisen vuoden laskennallisiin kustannuksiin. Valtion rahoituksen tasoa korotetaan vuosittain arvioidun palvelutarpeen muutoksen (7§), kustannustason (hintojen) (8 §), tehtävämuutosten (9 §) sekä toteutuneiden kustannusten perusteella (10 §). Palvelutarpeen muutoksen osalta esitykseen sisältyy valtion rahoituksen kasvua osittain hillitsevä tekijä siten, että arvioidusta tarpeen muutoksesta huomioidaan 80 %:n osuus kolmannelta vuodesta lähtien (36 §). Lisäksi sote-maakunnalla on oikeus lisärahoitukseen, edellyttäen, että lain 11 §:ssä tarkoitetut edellytykset täyttyvät. Onko sote-maakunnilla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä?

ei kantaa

48. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen *sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien* rahoituksen määräytymistekijät (luku 3) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

ei kantaa

49. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen *pelastustoimen tehtävien* rahoituksen määräytymistekijät (luku 4) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

ei kantaa

a) Onko maakuntien rahoitukselle vuosille 2023–2029 esitetty siirtymäaika riittävä?

kyllä [Sote-maakuntaudistuksen keskeisenä tavoitteena on palvelujen yhdenvertainen saatavuus. Yhdenvertainen rahoitus on keskeinen väline tämän tavoitteen saavuttamisessa. Tästä syystä seitsemän vuoden siirtymäaika rahoituksen tasauksessa on liian pitkä. Mikäli rahoitus on vähenemässä, pitkä siirtymäaika voi olla tarpeen, mutta niiden sote-maakuntien rahoitus, joissa on jo pitkään ollut vajausta, on tarpeen korjata nopeammalla aikajänteellä.]

b) Onko toistaiseksi pysyvä enimmäismuutostasaus kannatettava?

ei [Uudistuksen keskeisenä päämääränä on palvelujen yhdenvertainen saatavuus. Enimmäismuutostasaus estäisi rahoituksen ja siten myös palvelujen yhdenvertaisen toteutumisen määriteltujen kriteerien pohjalta. Rajoitin on epäoikeudenmukainen köyhempien maakuntien ihmisten kannalta ja asettaisi heidät pysyvästi heikompaan asemaan rikkaampien maakuntien asukkaisiin verrattuna.]

51. Valtion rahoitus maksetaan sote-maakunnalle kuukausittain viimeistään kuukauden ensimmäisenä päivänä. Varainhoitovuoden tammikuussa ja kesäkuussa maksetaan molempina 2/12 koko vuoden rahoituksesta ja muina kuukausina jäljelle jäävä rahoitus yhtä suurina erinä (25 §). Sen lisäksi vuoden 2023 rahoituksen tammikuun maksuerästä puolet maksetaan sote-maakunnalle vuoden 2022 joulukuun 1 päivänä (37 §). Onko rahoituksen maksatuksen aikataulu maksuvalmiuden ja kassan hallinnan kannalta tarkoituksenmukainen?

ei kantaa

52. Maakuntien rahoituslain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

35 § Siirtymätasaus: Korjaustarvetta sekä siirtymätasauksen kestossa että rajoittimessa.

Sote-maakuntaudistuksen keskeisenä tavoitteena on palvelujen yhdenvertainen saatavuus. Yhdenvertainen rahoitus on keskeinen väline tämän tavoitteen saavuttamisessa. Enimmäismuutostasaus estäisi rahoituksen ja siten myös palvelujen yhdenvertaisen toteutumisen määriteltyjen kriteerien pohjalta. Rajoitin on epäoikeudenmukainen köyhempien maakuntien ihmisten kannalta ja asettaisi heidät pysyvästi heikompaan asemaan rikkaampien maakuntien asukkaisiin verrattuna. Seitsemän vuoden siirtymäaika rahoituksen tasauksessa on liian pitkä. Mikäli rahoitus on vähenemässä, pitkä siirtymäaika voi olla tarpeen, mutta niiden sote-maakuntien rahoitus, joissa on jo pitkään ollut vajausta, on tarpeen korjata nopeammalla aikajänteellä ja tasaisin vuosierin. Viiden vuoden siirtymäaika on riittävä.

53. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntien rahoituslaista.

-

Kuntien rahoitusta koskeva lainsäädäntö

54. Ovatko valtionosuusjärjestelmään esitetyt, sote-uudistuksesta aiheutuvien merkittävien kuntakohtaisten muutosten lieventämiseksi esitetyt tasausjärjestelyt hyväksyttäviä ja riittäviä (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 29 ja 30 §)?

ei kantaa

55. Ovatko valtionosuuskriteerit sekä niiden painotukset yleisesti ottaen perusteltuja (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, luku 2 sekä luonnos valtioneuvoston asetukseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta)?

ei pääosin

56. Kuntien rahoitusta koskevan lainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

6 § Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden laskennalliset kustannukset: Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden laskennallisten kustannusten perushinnat määrätään erikseen seuraaville ikäluokille: 1) 0—5-vuotiaat; 2) 6-vuotiaat; 3) 7—12-vuotiaat; 4) 13—15-vuotiaat; 5) lisätään 16-17 vuotiaat ja 6) 18 vuotta täyttäneet ja tätä vanhemmat.

Perustelu: Kuntien valtionosuuksien ikäryhmittelyt päättyvät lakiluonnoksessa 16-vuotiaisiin ja sitä vanhempiin. Vanhin lasten ikäluokka olisi siten 13-15-vuotiaat. On lapsenoikeuksien toteutumisen seurantamahdollisuuksien kannalta perusteltua, että ikärajaryhmittelyssä huomioitaisiin kaikki lapset, eli lisättäisiin ikäryhmiin vielä toiseksi viimeinen 16-17 -vuotiaiden ryhmä ja viimeinen ryhmä (18 ->) muodostuisi täysi-ikäisistä kansalaisista. Kansainvälisen ikäryhmittelyn käyttäminen mahdollistaisi myös lapsilähtöisen budjetoinnin toteuttamisen sekä kansallisten ja kansainvälisten vertailujen tekemisen kuntatasolla.

34§ Kotikuntakorvaus: poistetaan Muu opetuksen järjestäjä kuin kunta saa 94 prosenttia kotikuntakorvauksista.

Perustelu: Oppilaiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta kotikuntakorvauksen alempi määrä ei ole perusteltu, vaan momentti tulee poistaa. On erityistarpeisten lasten kannalta tärkeää, että oppimisen kolmiportainen tuki voidaan toteuttaa lapsen oppilaitoksessa riippumatta opetuksen järjestäjästä. Tuen toteutumista oppilaalle tutussa ympäristössä ei pidä estää leikatulla rahoitustasolla.

57. Muut vapaamuotoiset huomiot kuntien rahoitusta koskevasta lainsäädännöstä.

Uudistuksessa on varmistettava, että kuntien kyky vastata niiden järjestämisvastuulle jäävistä lasten ja nuorten palveluista ei vaarannu. Keskeistä on turvata riittävät resurssit sekä kuntien että maakuntien toimintaan lasten ja perheiden palveluiden osalta sekä varmistaa, että lasten ja perheiden palveluihin suunnatut resurssit myös käytetään kyseisiin palveluihin.

Verolainsäädäntö

58. Pidätkö maakuntien rahoituksen keräämiseksi esitettyjä verojärjestelmän muutoksia hyväksyttävänä?

ei kantaa

59. Verolainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

60. Vapaamuotoiset huomiot verolainsäädännöstä.

-

Maakuntien ja kuntien henkilöstöä koskeva lainsäädäntö

61. Kunnallista henkilöstöä koskevan lainsäädännön soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi koskemaan myös maakuntien henkilöstöä. Maakuntien työnantajaedunvalvontaa hoitaisi uudella lailla säädettävä Kunta- ja maakuntatyönantajat KT. Onko henkilöstön asemasta ja työnantajaedunvalvonnasta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

ei kantaa

62. Onko eläkkeiden rahoittamisesta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

ei kantaa

63. Vapaamuotoiset huomiot henkilöstön asemasta ja/tai työnantajaedunvalvonnasta sekä eläkkeistä.

-

Uusimaa-laki

64. Turvaako Uudenmaan erillislaki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen alueella yhdenvertaisesti muuhun maahan verrattuna?

ei kantaa

65. Turvaavatko HUSin lakisääteisiä tehtäviä koskevat säännökset erikoissairaanhoidon järjestämisen sekä yliopistollisen sairaalan tutkimus-, kehittämis- ja opetustehtävät (5 §)?

ei kantaa

66. Onko terveydenhuollon järjestämisvastuun jakautumisesta Uudellamaalla esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti (Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin ensisijainen järjestämisvastuu, HUSin lakisääteiset tehtävät ja HUS-järjestämissopimus; 4, 5 ja 10 §)?

ei kantaa

67. Ovatko Helsingin kaupungin talouden eriyttämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia ja riittäviä turvaamaan toiminnan vertailtavuuden muuhun maahan nähden (5 luku)?

-

68. Uusimaa-lain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

69. Vapaamuotoiset huomiot Uudenmaan erillislaista?

-

Yleishallintoa koskevat lait

70. Yleishallintoa koskevien lakien pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

71. Vapaamuotoiset huomiot yleishallintoa koskevasta lainsäädännöstä.

-

Kysymyksiä sote-maakuntarakennelaista

72. Sote-maakuntarakennelaissa säädetään maakuntajaosta, joka toimii myös sote-maakuntien alueiden pohjana. Lisäksi laissa säädetään sote-maakuntien muuttamisesta, joka johtaa myös vastaavalla alueella maakuntajaon muutokseen. Onko esitetty sote-maakuntien ja niiden pohjana olevan maakuntajaon suhde sekä jaon muutosprosessi kriteereinään selkeä ja tarkoituksenmukainen ottaen huomioon maakuntajaon merkityksen muille aluejaoille?

ei kantaa

73. Pidätkö esitettyjä edellytyksiä sote-maakuntien muuttamiseksi tarkoituksenmukaisena sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen näkökulmasta? (erityisesti sote-maakuntarakennelain 2, 5 ja 10 §:t)

ei kantaa

74. Sote-maakuntarakennelain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

75. Muut vapaamuotoiset huomiot sote-maakuntarakennelaista.

-

Maakuntien ohjaus

76. Valtion ohjausta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen järjestämisessä vahvistettaisiin. Onko tämä uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltua?

kyllä

77. Ministeriöt ja maakunta kävisivät vuotuiset neuvottelut, joissa tarkasteltaisiin maakunnan toimintaa ja taloutta toteumatietojen ja ennusteiden näkökulmasta. Lisäksi erilliset ohjausneuvottelut käytäisiin vuosittain yhteistyöaluekohtaisesti. Onko neuvottelujen tavoite ja käsiteltävä asiakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

kyllä pääosin

78. Maakuntien ja valtioneuvoston välille suunnitellaan ministeriöiden ja järjestämisvastuussa olevien tahojen vuorovaikutukseen perustuvaa aktiivista ohjausta, joka perustuisi avoimeen näkemysten ja tietojen vaihtoon sekä järjestäjien toiminnan ja talouden jatkuvaluonteiseen arviointiin. Onko ohjausmalli uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltu?

kyllä

Uudistuksen vaikutukset

79. Vaikutusten arvioinnissa on kuvattu ehdotuksen keskeiset vaikutukset. Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, tarkennettava tai täydennettävä?

Suurissa lainsäädäntökokonaisuuksissa, kuten sote- ja maakuntauudistus, lapsivaikutuksia on arvioitava uudistuksen koko valmistelun ajan ja toteutuksen aikana (vaikutusten arvioinnin prosessiluonteisuus). Keskeistä on myös, että lapsivaikutusten osalta tehdään seuranta-arviointia, jotta mahdollisiin lainsäädännön mukanaan tuomiin ongelmiin, voidaan tehokkaasti puuttua. Lapsivaikutustenarviointi on myös keskeistä tehdä lainsäädäntökokonaisuuden yhteisvaikutukset arvioiden, ei vain eri osa-alueita tarkastellen, kuten lakiluonnoksessa on tehty. On otettava huomioon myös lakimuutosten välilliset vaikutukset lapsiin silloin, kun muutos ei suoraan kohdistu lapsen saamiin palveluihin (esimerkiksi keskittämisen tai aikuisten palvelujen muutokset).

Lakiluonnoksen arvioinnissa ei miltään osin ole kuultu lapsia ja nuoria, mitä voidaan jo pitää arvioinnin heikkoutena. Sote-palvelut ovat lapsille ja lapsiryhmille merkittäviä ja heidän arkeensa merkittävästi vaikuttavia palveluita, tästä syystä lasten ja nuorten kuuleminen lainvalmistelun yhteydessä olisi ollut välttämätöntä.

Esityksessä edellytetään, että sote-maakunnan olisi arvioitava tekemiensä palveluratkaisujen vaikutusta lasten, nuorten ja perheiden palveluihin. LSKL korostaa, että arvioinnin lisäksi tulee huolehtia siitä, että arvioinnin tuloksia hyödynnetään ja niiden perusteella myös kehitetään ja parannetaan lasten ja nuorten palveluita.

Vaikutusten arvioinnissa ja lasten ja lapsiperheiden palveluiden kehittämisessä on keskeistä ajantasainen tieto lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja palveluiden vaikuttavuudesta. Tästä syystä eri väestöryhmien hyvinvoinnin ja terveyden seurantatietojen sekä sosiaali- ja terveyspalveluita koskevan seuranta- ja arviointitiedon tuottamisen voimavarat THL:ssa on varmistettava (THL:lle annettaisiin esityksessä uusia tehtäviä sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon seurantaan ja arviointivelvollisuuteen liittyen. Tämä on otettava huomioon riittävästi THL:n resursseissa). Ajantasainen, kattavan ja yhdenmukaistettu tiedonkeruun sekä analysointi maakuntatasolla niin toteutuneista palveluista kuin hyvinvointi-indikaattoreista on myös keskeistä palvelujen vaikuttavuuden lisäämisen kannalta.

Lakiluonnoksen vaikutustenarvioinnin heikkoutena voidaan lisäksi pitää sitä, että se luettelee useita myönteisiä vaikutuksia maakuntien mahdollisuuksina, vaikka lakiluonnos ei sinänsä edistä/velvoita asioita suoraan. Vaikutustenarvioinnin laatua ja informaatioarvoa parantaisi kurinalaisempi esitystapa, jossa tuotaisiin esille lakiluonnoksesta johdetut, tietopohjaisesti perustellut vaikutukset ja jätettäisiin mainitsematta ne mahdolliset seurannaisvaikutukset, joita lakiluonnos ei suoraan edistä. Nyt lakiluonnoksesta voi vaikutusarvion perusteella jäädä virheellinen käsitys siitä, mitä lakiluonnoksessa faktisesti esitetään. Erityisesti tämä huomio koskee lapsiin, nuoriin ja perheisiin sekä vammaisiin henkilöihin liittyviä vaikutusarvioiteja.

80. Onko uudistuksen muutoskustannukset tunnistettu ja arvioitu asianmukaisesti?

ei kantaa

81. Uudistuksesta aiheutuvia ICT:n ja tiedonhallinnan muutoskustannuksia on arvioitu hallituksen esityksen vaikutusarvioinneissa edellisen vaalikauden maakunta- ja sote-valmistelussa tunnistettujen kustannusarvioiden perusteella. Millaisia tarkennuksia ja täydennyksiä nyt esitettyihin arvioihin tulisi tehdä?

-

82. Näkemyksenne muista mahdollisista ICT- ja digiasioihin liittyvistä vaikutuksista ehdotetussa palvelurakenteessa?

-

a) vuosina 2021-2022?

-

b) vuosina 2023-2024?

-

c) vuodesta 2025 alkaen?

-

a) vuosina 2021-2022?

-

b) vuosina 2023-2024?

-

c) vuodesta 2025 alkaen?

-

85. a) Tulisiko arvionne mukaan sote-maakunnille siirtyviä hankintasopimuksia mitätöitymään järjestämisvastuuta ja ostopalveluja koskevan sääntelyn nojalla?

kyllä

b) jos kyllä, mikä olisi mitätöityvien sopimusten euromääräinen arvo?

-

c) liittyisikö arvionne mukaan mitätöityviin sopimuksiin yksityisille palveluntuottajille hyödyttömiksi jääviä investointeja, mitä nämä välittömät hyödyttömäksi jäävät investoinnit olisivat ja kuinka suurista menetyksistä olisi kyse?

-

Uudistuksen toimeenpanon tuki

86. Mihin aiheisiin liittyvää valtakunnallista tukea katsotte tarvitsevanne sote- ja maakuntauudistuksen alueelliseen toteutukseen?

viestintä ja osallisuus

muuta, mitä?

HUOM! Lomakkeessa on virhe eikä se anna valita kuin yhden kohdan. Muut valinnat ovat: sote-integraatio ja palvelutarpeen arviointi.

Uudistuksen viestinnässä ja osallistamisessa on otettava huomioon myös lapsiväestö erityisryhmineen. Lasten on päästävää vaikuttamaan itseään koskeviin päätöksiin niin yhteiskunnallisella tasolla kuin henkilökohtaisesti saatavissa palveluissa. Lapsivaikutusten arviointia on tehtävä pitkin uudistuksen etenemistä sen eri vaiheissa. Erityishuomio on kiinnitettävä siihen, että lasten palveluista suurin osa jää edelleen kuntiin, joten kuntien ja maakunnan välinen yhdyspinta on keskeinen lapsiväestön palvelukokonaisuuden kannalta.

Sote-järjestöjen tekemän työn kannalta keskeistä on huolehtia, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen tarkoitetut avustukset eivät vaarannu missään vaiheessa uudistuksen toimeenpanoa ja että tehtäväjako hyte-työssä on kuntien ja maakuntien kesken selkeää.

Tarvittavia horisontaalisen yhteistyörakenteita ovat: 1) perhekeskukset, joissa toteutuu asiakasrajapinnan palveluintegraatio (myös siv-sote-järjestöt), 2) maakunnalliset hyte-yhteistyöelimet, joissa järjestöt, kunnat ja maakunta sopivat tehtäväjaosta ja luovat yhteistä strategiaa.

Muut kysymykset

87. Mahdolliset ehdotukset käsitteen ”sote-maakunta” korvaamiseksi jollain muulla käsitteellä.

Ehdotuksia:

1) Hyvinvointialue: Korostaisi alueiden sote-tehtävää kansalaisille ymmärrettävällä tavalla.

2) Seutu(kunta), seutuvaltuusto, seutuhallitus (tiivis käsite vähentäisi sanahirviöitä, kun maakuntien nimet ovat usein kaksiosaisia: Päijät-Hämeen seutukunta, Pohjois-Karjalan seutukunta jne. ”Seutu” ei terminä rajoita soten lisäksi muiden tehtävien siirtymistä alueen hoidettavaksi pidemmällä tähtäimellä.)

Maakunta jäisi terminä maakuntaliittojen käyttöön.

88. Ehdotus sote-maakuntanne nimeksi.

-

89. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Lakiluonnoksen keskeiset puutteet ja ratkaistavat ongelmat:

Lastensuojelun tutkimusperusteinen kehittäminen

Sote-maakuntien muodostamat viisi yhteistyöaluetta ovat tarkoituksenmukaisia sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen yhteensovittamisen, yhteistyön sekä kehittämisen näkökulmasta. Haasteena on, että palveluverkosto on pirstaleinen ja erityisesti kaikkein vaativimmassa tilanteessa olevia lapsia ja perheitä siirretään palvelusta toiseen eivätkä sosiaali- ja terveystoimet toimi integratiivisesti. Moniammatillinen ja sektorirajojen yli tapahtuva saumaton yhteistyö ovat erityisen tärkeitä vaativimman tason palveluita tarvitsevien lastensuojelun asiakkaiden näkökulmasta.

Vaativan tason palvelujen keskittämistä on suositeltu Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman (LAPE-hanke) osana kehitetyssä OT-keskustyössä. OT-keskus on kehitteillä oleva verkostomainen monialainen osaamis- ja tukikeskus erityistason vaativia palveluja tarvitseville lapsille, nuorille ja heidän perheilleen. Suunnitelmana on, että Suomessa toimisi viisi OT-keskusta ja OT-keskukset tulisivat toimimaan sote-yhteistyöalueilla. Erityistä osaamista edellyttävät ja erityistason lapsi- ja perhepalvelut on nähty tarpeelliseksi keskittää viidelle yhteistyöalueelle sekä yhdistää niihin vahva tieteelliseen tutkimukseen perustuva kehittämistoiminta. Lähde http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161534/STM_Rap_2019_30_Lasten_nuorten_ja_perheiden_osaamis_ja_tukikeskukset.pdf

Järjestämislaissa ei viitata OT-keskustyöhön, vaikka työ on toistaiseksi kesken. Lisäksi järjestämislain 33 ja 34 pykälissä ja niihin liittyvissä perusteluissa tuodaan verrattain vähän esiin sosiaalihuollon ja lastensuojelun näkökulmaa. Yhteistyöalueet ja yhteistyösopimus rakentuvat pitkälti terveydenhuollon näkökulmasta, mikä on selkeä puute uudistuksen tavoitteleman sosiaali- ja terveydenhuollon integraation näkökulmasta. Yhteistyöalueisiin liittyvän lainsäädännön ja säännöskohtaisten perusteluiden tulisi huomioida sosiaalihuollon ja lastensuojelun näkökulma yhdenvertaisesti terveydenhuollon näkökulman kanssa.

Sosiaalihuollon ja lastensuojelun sosiaalityön tutkimusrakenteita ei esityksessä säännellä tai kuvata millään tavoin. Sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimusperustaisen toiminnan kannalta on oleellisen tärkeää linjata lainsäädännöllisesti sekä kuvata perusteluissa, miten lastensuojelun käytännön, tutkimuksen ja kehittämisen yhteensovittamista edistetään. Tällä hetkellä sosiaalihuollosta puuttuvat yliopistollisia keskussairaaloita vastaavat toimintayksiköt, joissa yhdistyvät tieteellinen tutkimus ja käytännön työ. Lastensuojelun tutkimukseen liittyy merkittäviä puutteita, mikä ei edistä laadukkaiden lapsi- ja perhepalveluiden kehittämistä. Lastensuojelun ja lastensuojelun sosiaalityön tutkimus on sote-integraation toteutumiseksi välttämätöntä. Sote-järjestämislaissa tulee luoda terveydenhuollon ja sosiaalihuollon tasapainoiset tutkimusrakenteet, jotta käytäntö perustuu myös sosiaalihuollossa vahvasti tutkittuun tietoon.

Niin ikään järjestöjen kanssa tehtävästä yhteistyöstä ei lainsäädännöllisesti tai perusteluissa linjata, vaikka järjestöt ovat olleet kuntien palveluita täydentävänä tahona vaativan tason palveluissa merkittävä toimija ja julkisen sektorin yhteistyökumppani. Lisäksi toimiva yhdyspinta kuntien sivistystoimeen ja vaativan erityisen tuen alueellisiin kehittämis- ja yhteistyöverkostoihin (VIP-verkostot) tulisi varmistaa lainsäädännössä.

Sosiaalihuollon keskittämisasetus

Sosiaalihuollosta puuttuu järjestämislain 34 § edellyttämä keskittämisasiasetus, joka terveydenhuollon osalta on. Sosiaalihuollon osalta on 1) arvioitava, mitkä lapsi- ja perhepalvelut on tarkoituksenmukaista keskittää, 2) tehdä tarvittavat lakimuutokset sosiaalihuoltolakiin sekä 3) huomioida sosiaalihuollon keskittämisen tarpeet järjestämislaissa sekä säännöskohtaisissa perusteluissa. Lasten ja nuorten palveluja keskitettäessä sote-maakunnassa tulisi tehdä aina laaja-alainen lapsivaikutusten arviointi keskittämisen hyödyistä ja haitoista lasten ja nuorten oikeuksien toteutumiseksi. Samanaikaisesti on huolehdittava siitä, että lähipalveluperiaatteen toteutuminen turvataan lasten ja nuorten sosiaali- ja terveystalvueluissa. Niin ikään järjestämislaissa mainittu käsite perus- ja erityistason sosiaalipalvelut edellyttävät lastensuojelun palveluiden osalta täsmentämistä sekä sisällöllistä määrittämistä.

Erityistason palveluiden turvaamiseksi muodostetut yhteistoiminta-alueet

Pidämme pitää tärkeänä, että vammaisten lasten palvelut turvataan ensi sijassa lähipalveluina, tarvittaessa vahvistettuina lähipalveluina. LSKL pitää kannatettavana ja tärkeänä, että jokaisella yhteistoiminta-alueella olisi vammaisuuden kysymyksiin keskittyvä osaamis- ja resurssikeskus, jolla olisi konsultoiva ja lähipalveluita tukeva rooli ja rakenne. Keskeistä on, että osaamis- ja resurssikeskuksilla on kiinteä yhteistyö ja riittävät resurssit toimia yhteistyössä lähipalveluiden kanssa myös lasten asioissa ja palvelu- ja konsultointipolut lähipalveluihin ovat kunnossa ja toimivia. Myös lasten ja nuorten erityistason mielenterveyspalvelut on turvattava koko maassa osana sote-maakuntaudistuksessa muodostuvia yhteistoiminta-alueita.

Ostopalvelut

Lastensuojelun sijaishuollon näkökulmasta ostopalvelujen hankintaan lakiluonnoksessa asetetut esteet eivät ole tarkoituksen mukaisia ja realistisia. Lakiesitykseen 12§ on tarpeen lisätä maininta, että ostopalveluista voidaan säätää toisin erillislainsäädännössä. Lapsen edun toteutumisen kannalta erityisen tärkeää on varmistua siitä, että palvelujen hankintaa ohjaa ensisijaisesti palvelun laatu eikä hinta. Huolta on esitetty siitä, että lastensuojelupalveluiden kilpailutuksessa ja hankinnassa hinta ohjaa toisinaan enemmän palvelun hankintaa kuin laadulliset tekijät (Laakso, Riitta 2013. Mistä koti huostaanotetulle lapselle? Helsinki: Kunnallissalan kehittämssäätiö). Laissa ja säännöskohtaisissa perusteluissa olisikin tarpeen korostaa laatutekijöitä yhä vahvemmin palvelun hankinnassa. Vaatimuksissa olisi perusteltua edellyttää lisäksi palvelun vaikuttavuuden arviointia.

Palveluintegraatio

Lakiluonnoksen merkittävänä heikkoutena näemme, että uudistus on sisällöltään pitkälti rakenteellinen ja hallinnollinen. Asiakasohjaus ja palvelujen yhteensovittaminen toteutuisi luontevasti asiakassuunnitelman avulla, jota ei ole huomioitu lakiluonnoksessa. Palvelujen vaikuttava ja yksilöllinen yhteensovittaminen on välttämätöntä etenkin lasten, nuorten ja perheiden

sekä paljon palveluja tarvitsevien aikuisten tuen kannalta. Lakiluonnoksen kirjaus ei ole riittävä, vaan velvoittavuutta on lisättävä kirjaamalla lakiin asiakassuunnitelman laatiminen. Omatyöntekijä tai lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ovat tärkeitä tahoja palveluiden koordinoinnissa asiakkaalle eheäksi kokonaisuudeksi, ja näihin viitataan sote-järjestämislaissa ja sen säännöskohtaisissa perusteluissa. Työntekijätasolla ei kuitenkaan voida ratkaista sellaisia rakenteellisia ongelmia, jotka liittyvät esimerkiksi eri sektoreiden toimintalogiikkaan. Moniammatillisten perhekeskusten sekä OT-keskusten sisällyttäminen velvoittavina sote-järjestämislakiin onkin välttämätöntä palveluintegraation toteuttamiseksi lasten, nuorten ja perheiden palveluissa.

Valvonta

Lastensuojelun sijaishuollon valvonnan kokonaisuudessaan on todettu kaipaavan kansallista selkeyttämistä. Erityisesti sijaishuollon laitospalveluiden valvonnassa on todettu kansallista järjestelmän selkiyttämisen tarvetta, sillä valvonnan tehtävissä toimii samanaikaisesti useita laillisuusvalvojia sekä toiminnan tarkoituksenmukaisuuden valvojia. Toisaalta myös nykyiset valvontaresurssit on todettu niukaksi niin Aluehallintovirastoissa kuin kunnissa. (Hoikkala ym. 2017) Lähde: Hoikkala, Susanna & Kojo, Raija & Tervo, Jaana & Aaltonen, Teija (2017) Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan malli. Kohti lapsikeskeistä ja lapsenoikeusperustaista toimintatapaa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 19/2017. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132271/URN_ISBN_978-952-302-855-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisut koskien sijaishuoltoa osoittavat, että sijaishuollossa esiintyy toisinaan lapsen oikeuksien sekä lainsäädännön vastaisia toimintatapoja. Ne myös osoittavat, ettei omavalvonta yksin ole riittävä keino turvaamaan lapsen oikeuksien ja edun mukaista lastensuojelun palvelua. Yhteiskunnan turvautuessa viimesijaiseen lastensuojelun keinoon, huostaanottoon, tulee varmistua siitä, että lapsen saama huolenpito on laadukasta, eikä järjestelmätasolla lasta uudelleen traumatisoivaa. Oleellista laadukkaan lastensuojelun varmistamisessa on osaltaan tehokas ohjaus- ja valvonta. Valvontaan liittyvät rakenteelliset- sekä resurssipuutteet heikentävät merkittäväällä tavalla lasten oikeusturvan toteutumisen sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisen lapsen oikeuden suojeluun ja huolenpitoon.

Valvontaa tulee kokonaisuudessaan selkiyttää kansallisella tasolla, myös alihankinnan osalta. Yksityisen palveluntuottajan ja maakunnan roolien valvonta- ja ohjausvastuissa on oltava riittävän selkeästi kuvattuna lainsäädännön tasolla. Toimiva ja selkeä lastensuojelupalveluiden valvonta edellyttää kansallista kehittämistyötä niin sisällöllisesti kuin lainsäädännöllisesti ja valvontaan liittyvien resurssien turvaamista.

Rahoituksen yhdenvertaisuus

Uudistuksen keskeisenä päämääränä on palvelujen yhdenvertainen saatavuus. Enimmäismuutostasaus estäisi rahoituksen ja siten myös palvelujen yhdenvertaisen toteutumisen määriteltyjen kriteerien pohjalta. Rajoitin on epäoikeudenmukainen köyhempien maakuntien ihmisten kannalta ja asettaisi heidät pysyvästi heikompaan asemaan rikkaampien maakuntien asukkaisiin verrattuna. Seitsemän vuoden siirtymäaika rahoituksen tasauksessa on myös liian pitkä. Mikäli rahoitus on vähenemässä, pitkä siirtymäaika voi olla tarpeen, mutta niiden sote-maakuntien rahoitus, joissa on jo pitkään ollut vajausta, on tarpeen korjata nopeammalla aikajänteellä.

Opiskeluhoolto

Lähtökohtana on oltava, että oppilashuollon palvelut järjestetään siten, että ne tapahtuvat koulujen ja toisen asteen oppilaitosten arkiympäristössä. Tämä on sekä yhteisöllisen että yksilökohtaisen oppilashuoltotyön onnistumisen edellytys. Oppilashuollon palvelujen ammattilaisten tulee muiden aikuisten ohella olla helposti lähestyttäviä koulussa. Uudistuksen yhteydessä on vastattava nykyisiin ongelmiin opiskeluhoollon järjestämisessä (esim. THL 54/2019, THL 55/2019, THL 26/2020). Opiskeluhoolltopalvelujen laadussa ja saatavuudessa on edelleen isoja alueellisia ja oppilaitoskohtaisia eroja, vaikka vuonna 2014 voimaan tulleella oppilas- ja opiskelijahuoltolailla (1287/2013) on ollut myönteinen vaikutus. Tavoitetta ennaltaehkäisevän opiskeluhoollon vahvistamisesta ei ole saavutettu ja opiskeluhoolltopalveluiden toteutumisessa erityistä tukea tarvitsevien lasten osalta on puutteita. Opiskeluhoollon eri toimijoiden välinen yhteistyö ei ole selkeytynyt, vaikka tätä pidettiin lain keskeisenä tavoitteena. Oppilashuollon mielenterveyspalvelujen saatavuuden parantamiseksi on psykologeille ja kuraattoreille annettava valtakunnallinen henkilöstömitoitussuositus samaan tapaan kuin koululääkäreiden ja kouluterveydenhoitajien kohdalla on jo toimittu. Kouluterveydenhuollon henkilöstömitoituksesta on laadittu valtakunnalliset suositukset, jotka on julkaistu Kouluterveydenhuollon laatusuosituksessa (2004, STM ja Kuntaliitto).

Kuraattoreiden työn kuvaan esitetään huomattavia muutoksia. Kuraattorien työnkuvan painottuminen yksilötyöhön ei ole kannatettava muutos, sillä se olisi ristiriidassa viimeaikaisen kehitystyön kanssa, jossa painopistettä on siirretty nimenomaan oppilas- ja opiskelijahuollon yhteisölliseen työhön, jonka tarve ei ole vähentynyt. Kuraattorina voi työskennellä soveltuvalla korkeakoulututkinnolla myös ilman sosiaalityöntekijän pätevyyttä. Lakiluonnoksen mukaan kuraattorien toimenkuva muuttuisi palvelutarpeen arviointien ja päätösten tekijäksi, mikä on ristiriidassa sen kanssa, mitä palvelutarpeen arvioinnista tekevän henkilön pätevyyksistä säädetään sosiaalihuoltolaissa. Se myös muuttaisi kuraattorien tehtävän ennaltaehkäisevästä työstä korjaavaan työhön. Riskinä on, että kaksoisroolin vuoksi estyy kuraattorien mahdollisuus tehdä ennaltaehkäisevää työtä. Kuraattorien ja koulupsykologien työ päivittäisessä perusopetuslain mukaisessa oppimisen tukemisessa on keskeinen. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (7 §) mukaan kuraattorien tehtävänä on antaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta. Myös tietosuojakysymykset, mikäli kuraattorit siirtyvät sote-maakunnan alaisuuteen, on ratkaistava yksilönoikeuksia kunnioittavalla tavalla.

90. Muut yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

-

Falk Sonja
Lastensuojelun Keskusliitto